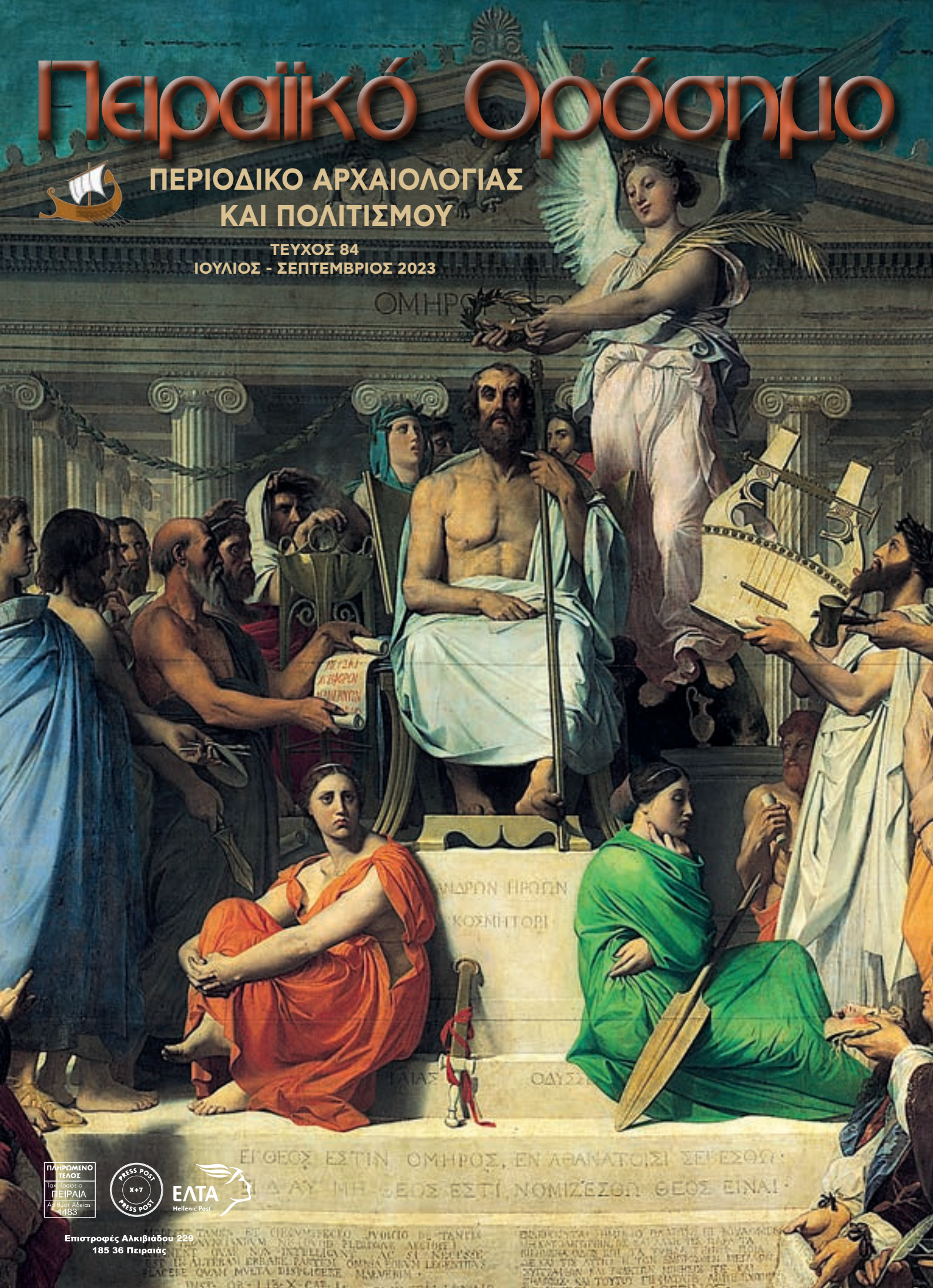

Πειραιϊκό Ορόσημο

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 84
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2023

ΠΛΗΡΟΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Παλ. Γραφείο
ΠΕΙΡΑΙΑ
Αρ. Βιβλ. Αδείας
1483

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

Επιστροφές Αλκιβιάδου 229
185 36 Πειραιάς

ΕΙΘΕΟΣ ΕΣΤΙΝ ΟΜΗΡΟΣ, ΕΝ ΑΘΑΝΑΤΟΙΣΙ ΣΕΙΕΣΘΩ·
ΝΑ ΑΥ ΜΗ ΘΕΟΣ ΕΣΤΙ, ΝΟΜΙΖΕΣΘΩ ΘΕΟΣ ΕΙΝΑΙ·

ΕΠΙΣΤΡΟΦΑΙ ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ
ΕΝ ΤΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΕΝΕΣΤΟΤΟΝ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ
ΕΝ ΤΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΕΝΕΣΤΟΤΟΝ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ
ΕΝ ΤΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΕΝΕΣΤΟΤΟΝ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ
ΕΝ ΤΗ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΕΝΕΣΤΟΤΟΝ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

3

Γνώμη

Κλιματική κρίση και νέες τεχνολογίες

Του Γιάννη Πολυχρονόπουλου Προέδρου του Συλλόγου

“Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου και Αρχαιολογικών Χώρων - Μνημείων Πειραιά”

4

Αρχαιογνωστικά

Η Τέχνη στην αυγή των Νεότερων χρόνων (17ος και 18ος αι.)

Του Γιώργου Σταϊνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

13

Ιστορικά

Ανασκαφές στην Τροία:

Στρώματα και φάσεις της Τροίας VI από το 1800/1700 έως το 1190/1180 π.Χ.

Του Κωνσταντίνου Σ. Γιαννακού, Δρα Πολιτικού Μηχανικού, Fellow ASCE,

Γεν. Γραμματ. Εταιρείας Διερεύνησης Αρχαιο-Ελληνικής και Βυζαντινής Τεχνολογίας/ΕΔΑΒuT

Μέλος της Ένωσης Ευρωπαϊών Αρχαιολόγων (Ε.Α.Α.), της Εταιρείας Αιγαιακής Προϊστορίας "ΑΙΓΕΥΣ"

17

Ματιές στην Πειραιϊκή Ιστορία

Απολυτήρια ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων Πειραιά

Του Δημήτρη Κρασονικολάκη, Δημοσιογράφου - Συλλέκτη.

Ανεξάρτητου ερευνητή πειραιϊκής ιστορίας και λογοτεχνίας

22

Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον Κόσμο

Επιμέλεια Κωστή Μανωλάκη

24

Αυγουστιάτικη Πανσέληνος στο Αρχαίο Θέατρο Ζέας

Της Αλεξάνδρας Καπετανοπούλου, Αρχαιολόγου της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου “ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ - ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”

Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017 - E-mail: museio.peiraia@gmail.com

ΚΩΔ. ΕΝΤΥΠΟΥ 035702 • Τεύχος 84 • Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 2023

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,

Τηλ.: 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Πύλης 75-79, 185 33 Πειραιάς

Τηλ.: 210-4121935

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.

Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ-ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.

Κολοκοτρώνη 144, 185 36 Πειραιάς

Τηλ.: 210 41 82 591, 210 45 37 521

E-mail: mourousias1@yahoo.gr

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ “ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

- Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31

Βιβλιοπωλεία:

- BALABANIS: Καραολή & Δημητρίου 43, Πειραιάς
- ΓΡΑΦΙΔΑ: Ελ. Βενιζέλου 188, Κερατσίνι, 18755
- FATA LIBELLI: Πραξιτέλους 161-163, 185 35 Πειραιάς
- ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ν. & ΣΙΑ Ο.Ε.: Καραϊσκού 157, Πειραιάς και Φίλωνος 35, Πειραιάς
- ΤΣΙΟΥΣΤΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ & ΟΥΡΑΝΙΑ Ο.Ε.: Κολοκοτρώνη 100, Πειραιάς
- ΧΑΤΟΠΟΛΙΣ: Καραολή και Δημητρίου 32, Πειραιάς

Φωτογραφία εξωφύλλου: Λεπτομέρεια του πίνακα "Η αποθέωση του Ομήρου" του Γάλλου ζωγράφου Ζαν Ωγκύστ Ντομινίκ Ενγκρ - 1827. Μουσείο Λούβρου στο Παρίσι.

Κλιματική κρίση και νέες τεχνολογίες

Του Γιάννη Πολυχρονόπουλου
Προέδρου του Συλλόγου "Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου
και Αρχαιολογικών Χώρων - Μνημείων Πειραιά"

Οι πρωτοφανείς βροχοπτώσεις και πλημμύρες στη Θεσσαλία και οι τεράστιες πυρκαγιές σε Ρόδο, Έβρο, Αττική και αλλού έχουν θέσει επί τάπητος την επείγουσα ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής. Τα φαινόμενα αυτά - και σε συχνότητα και σε ένταση - από ό,τι προειδοποιούν οι επιστήμονες θα επαναλαμβάνονται. Το κόστος των καταστροφών είναι ανυπολόγιστο σε κατοικίες, υποδομές και περιβάλλον.

Η κλιματική κρίση δημιουργεί ακραίες διαταραχές. Τα κύματα καύσωνα θα διαδέχονται τα κύματα ψύχους, οι ανεμοθύελλες τις πλημμύρες, οι πλημμύρες τις πυρκαγιές, η τήξη των παγετώνων την άνοδο της στάθμης της θάλασσας. Οι συνέπειες είναι μεγάλες όπως η απώλεια οικοσυστημάτων, η μείωση της βιοποικιλότητας, κίνδυνοι για τη ζωή ανθρώπων και ζώων, έλλειψη πόσιμου νερού και τροφίμων. Ο Ιούνιος και ο Ιούλιος του 2023 καταγράφονται ως οι θερμότεροι μήνες στα παγκόσμια χρονικά, ενώ ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ κ Αντόνιο Γκουτιέρρες προειδοποιεί με δραματικό τρόπο ότι η εποχή της υπερθέρμανσης τελείωσε και αρχίζει η εποχή του βρασμού.

Για την κλιματική κρίση υπεύθυνες είναι οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου που στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι: 80% διοξείδιο του άνθρακα, 11% μεθάνιο, 6% οξείδιο του αζώτου και 2% υδροφθοράνθρακες. Οι εκπομπές αυτές οφείλονται κατά 77,01% στην ενέργεια, κατά 9,10% στις βιομηχανικές διεργασίες, κατά 10,55% στη γεωργία και κατά 3,32% στη διαχείριση αποβλήτων. Από το 77,01% της ενέργειας οι μεταφορές κατέχουν το 28,50% των συνολικών εκπομπών, (οι οδικές μεταφορές 20,50%, οι αερομεταφορές 3,80%, η ναυσιπλοΐα 3,60% και οι σιδηροδρομικές μεταφορές 0,10%). Η αύξηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σε 30 χρόνια από το 1990 - 2019 είναι της τάξης του 33,5%. Οι κίνδυνοι από την υπερθέρμανση του πλανήτη θα γίνουν μη αναστρέψιμοι εάν σημειωθεί αύξηση της θερμοκρασίας πάνω από τα επίπεδα 1,5ο C μέχρι το 2050 σε σχέση με τα προβιομηχανικά επίπεδα.

Από τη μελέτη των βροχοπτώσεων και των πλημμυρικών φαινομένων σε Ελλάδα και Λιβύη από ερευνητές της ομάδας Words Weather Attribution προκύπτει ότι οι έντονες βροχοπτώσεις είναι έως και 10 φορές πιο πιθανές στην Ελλάδα, Βουλγαρία και Τουρκία και έως 50 φορές πιο πιθανές στη Λιβύη. Στην Ελλάδα προκλήθηκαν βροχοπτώσεις έως και 40% περισσότερες και είναι πιθανό να συμβούν μία φορά στα 10 χρόνια με πιθανότητα 10% να συμβαίνουν κάθε χρόνο. Στην κεντρική Ελλάδα είναι δυνατόν το φαινόμενο να εμφανίζεται κάθε 80-100 χρόνια δηλαδή με πιθανότητα 1-1,25% τον χρόνο. Δεν είναι τυχαίο που ο ΟΗΕ κατατάσσει την Ελλάδα στα 18 καυτά σημεία του πλανήτη, τα οποία θα αντιμετωπίσουν τα μεγαλύτερα προβλήματα από την κλιματική κρίση.

Όπως επισημαίνουν οι επιστήμονες πρέπει να δημιουργηθούν συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης, να βελτιω-

θούν οι προγνώσεις και να σχεδιάζονται οι υποδομές με βάση το μελλοντικό κλίμα.

Μέχρι τώρα παρόλο που έχουν γίνει βήματα στην κατεύθυνση της προώθησης εναλλακτικών μορφών ενέργειας σε σχέση με τα ορυκτά καύσιμα, εντούτοις υπάρχει μία υστέρηση της πολιτικής σε όλες τις χώρες. Δεν συμβαδίζουν οι δράσεις για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης με τον επείγοντα χαρακτήρα της κατάστασης.

Η κατάσταση έχει οξυνθεί και απαιτούνται ριζικές αλλαγές στον τομέα της ενέργειας με βάση τη συμφωνία του Παρισιού και την Πράσινη Συμφωνία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βάση τις οποίες θα πρέπει να επιτευχθεί μέχρι το 2050 ο στόχος των μηδενικών εκπομπών ρύπων στην ατμόσφαιρα. Επίσης πρέπει να αλλάξουν άρδην το οικονομικό μοντέλο της σύγχρονης ανάπτυξης με νέο προσανατολισμό στην κυκλική οικονομία και τα καταναλωτικά πρότυπα, καθώς και να μειωθούν οι ανισότητες σε διεθνή κλίμακα.

Οι τεχνολογικές καινοτομίες μπορούν να συμβάλουν στις εναλλακτικές μορφές ενέργειας για το μηδενισμό των εκπομπών (πυρηνική, αιολική, και ηλιακή) ενέργεια, καύσιμα από βιομάζα, καθώς και δέσμευση και αποθήκευση άνθρακα και ενίσχυση των φυσικών καταβόθρων άνθρακα.

Στις οδικές μεταφορές με τη σταδιακή διάδοση των ηλεκτρικών αυτοκινήτων αντιμετωπίζονται οι ρύποι, εντούτοις πρέπει να λυθεί το πρόβλημα της παραγωγής μπαταριών, η οποία είναι ενεργοβόρα με την υιοθέτηση άλλων μορφών ενέργειας.

Ιδιαίτερη περίπτωση είναι η εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου από την κτηνοτροφία, η οποία είναι υπεύθυνη για το 14,5% της εκπομπής αερίων παγκοσμίως. Οι βιολογικές δραστηριότητες των ζώων συνεισφέρουν κατά το 1/2 στην εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα και μεθανίου συνολικά της κτηνοτροφίας και το άλλο 1/2 οφείλεται στους πόρους που χρειάζονται για να τραφούν τα ζώα (ζωοτροφές με τη χρήση αζωτούχων λιπασμάτων και αποψίλωση των δασών για την επέκταση των καλλιεργήσιμων εκτάσεων). Για αυτό οι ειδικοί συνιστούν την αλλαγή των διατροφικών συνηθειών. Μια ριζική αντιμετώπιση του προβλήματος θα ήταν η δημιουργία του λεγόμενου «καθαρού» κρέατος από βλαστοκύτταρα από τους μύες ζώωντων αγελάδων π.χ. Από ένα δείγμα μπορεί να δημιουργηθούν χιλιάδες κιλά καθαρού κρέατος. Μένει όμως να διανυθεί πολύς δρόμος μέχρι να παραχθεί φθηνό και γευστικό «καθαρό» κρέας.

Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να συμβάλει σημαντικά σε τομείς του άπτονται της κλιματικής κρίσης όπως: στη βελτίωση των προβλέψεων για τη ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας, στην ανακάλυψη νέων υλικών για συλλογή και αποθήκευση ενέργειας, στη βελτιστοποίηση της διανομής των εμπορευμάτων σε όλο τον κόσμο με την ελαχιστοποίηση των αριθμών ταξιδιών, στην ταχύτερη υιοθέτηση ηλεκτρικών οχημάτων με τη βελτίωση διαχείρισης ενέργειας μπαταρίας, με τα ευφυή συστήματα ελέγχου για τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στα κτίρια, με τη βελτιστοποίηση των αλυσίδων εφοδιασμού, με την πρόβλεψη για το είδος των καλλιεργειών και τη μείωση των λιπασμάτων για τη γεωργία ακριβείας σε μεγάλη κλίμακα κ.ά.

Το περιβάλλον είναι ενιαίο σε όλο τον πλανήτη για αυτό και όλα τα μέτρα πρέπει να εφαρμόζονται υποχρεωτικά από όλες τις χώρες. Σε αυτή την προσπάθεια οι αναπτυγμένες χώρες πρέπει να στηρίζουν τις λιγότερο αναπτυγμένες για να υπάρξει σημαντικό αποτέλεσμα.

Η Τέχνη στην αυγή των Νεότερων χρόνων (17^{ος} και- 18^{ος} αι.)

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Του Γιώργου Σταϊνχάουερ,
Αρχαιολόγου, τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

1. Εισαγωγή στους νεότερους χρόνους

Το τελευταίο τεύχος έκλεισε με τη σκοτεινή εικόνα του ναυαγίου, μέσα στην ίδια την πατρίδα της Αναγέννησης, της ιδέας της ελευθερίας στην αντίληψη της ζωής και του κόσμου που είχε φέρει η γνωριμία με την αρχαιότητα. Η απόλυτη κυριαρχία της Ισπανίας στην πολιτική ζωή της Ιταλίας και ο ασφυκτικός έλεγχος στις συνειδήσεις στο λόγο, την τέχνη και την έρευνα που ασκεί με τη υποστήριξη της η ανανεωμένη και αναδιοργανωμένη μέσα από την αντιπαράθεση με τον προτεσταντισμό καθολική εκκλησία φάνηκαν προς στιγμή να ακυρώνουν όλες εκείνες τις ανθρωπινες προοπτικές που είχε δημιουργήσει η Αναγέννηση. Ωστόσο έως τα μέσα του 17ου αιώνα όλα θα έχουν αλλάξει.

1.1. Στην πολιτική ο 17ος είναι ο αιώνας που θα σημά- νει το τέλος της παλαιάς πολιτικής τάξης της Ευρώπης.

Ο καταστροφικός - 30ετης ευρωπαϊκός εμφύλιος θρησκευτικός πόλεμος που θα λήξει το 1648 θα αναδείξει τις σαθρές κοινωνικές-οικονομικές βάσεις του φεουδαλικού ακόμα βασιλείου της Ισπανίας, που δεν κατάφερε να σώσει ο αμερικανικός χρυσός, και την πολιτική αδυναμία της αγίας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας του γερμανικού έθνους. Από την άλλη πλευρά, θα επιβεβαιώσει τον δυναμισμό των αστικών κοινωνιών και των -ανεξάρτητων από τη Ρώμη- εθνικών μοναρχιών. Για τα τρία τέταρτα του αιώνα η μικρή αστική δημοκρατία των Επτά Ενωμένων Επαρχιών (της προτεσταντικής Ολλανδίας) που μόλις απελευθερώθηκε από τον ισπανικό ζυγό θα αποτελέσει το πρωτοπόρο οικονομικό και το ελεύθερο πνευματικό κέντρο και το πρότυπο του καπιταλιστικού μέλλοντος της Ευρώπης.

Εικ. 1. Μ. Caravaggio Η κλήση του Ματθαίου. 1599-1600
Ρώμη S. Luigi dei Francesi

1.2. Το ίδιο ανατρεπτικός θα είναι ο αιώνας αυτός και για την ιστορία του Ευρωπαϊκού πνεύματος. Η Αναγέννηση μπορεί να είχε πεθάνει αλλά είχε προλάβει να σπείρει τους αρχαίους σπόρους μιας νέας εποχής της Ανθρωπότητας: την πίστη στον άνθρωπο και στα φώτα του ορθού λόγου και στην ικανότητά του να καταλάβει και να ελέγξει τον ανοικτό, πλέον κόσμο. Από εδώ και στο εξής καμία δύναμη δεν θα μπορέσει να σταματήσει αυτή την πορεία του ανθρώπινου πνεύματος. Από τον Γαλιλαίο, τον Descartes και τον Hobbes στην αρχή έως στον Locke και τον

Εικ. 2. Μ. Caravaggio . Ο Απόστολος Παύλος
στο δρόμο της Δαμασκού. 1600-1601, Ρώμη.
S. Maria del Popolo

Newton στο τέλος του, ο 17ος αιώνας χαρακτηρίζεται από τη συνεχή προσπάθεια ανασύστασης με βάση την παρατήρηση και τη λογική σκέψη, του κόσμου και του μηχανισμού που τον διέπει, σε όλα τα επίπεδα, από τον ανθρώπινο οργανισμό, την ανθρώπινη ψυχή και την κοινωνική οργάνωση έως τους νόμους της φύσης και του κοσμικού σύμπαντος. Ο Δημιουργός δεν έπαψε να υπάρχει, το αντίθετο είναι πίσω από τη Δημιουργία, αλλά δεν ασχολείται πλέον με αυτή. βρίσκεται πολύ μακριά ή πολύ ψηλά. Ο πολύ πιστός ακόμα 17ος θα προετοιμάσει έτσι τον άπιστο 18ο αι.

1.3. Όλα αυτά δεν ήταν δυνατόν να μην επηρεάσουν την τέχνη. Η φιλοσοφική -πλατωνική-αφετηρία της Αναγέννησης συνίστατο στην αναζή-

Εικ. 3. Annibale Carracci, Θρίαμβος του Διονύσου και της Αριάδνης,
Galleria Farnese, Ρώμη

Εικ. 4. G.L. Bernini. Η έκσταση της Αγίας Τερέζας, 1645–52, Ρώμη. S. Maria delle Colonne

τηση της Ιδέας, την προσαρμογή δηλαδή ή καλύτερα την υποταγή της πραγματικότητας στους κανόνες του Ωραιού (την αρμονία, την ηρεμία κλπ) με αποτέλεσμα την εκζήτηση του μανιερισμού. Η απελευθέρωση που έφερε η αναγέννηση στη σκέψη και στο συναίσθημα γεννά από τον 17ο αι. συνεχώς νέα ερωτήματα και οδηγεί σε νέες ανακαλύψεις: η φύση του φωτός θα απασχολήσει θεωρητικά γενιές στοχαστών από τον Descartes και τον Huygens έως τον Νεύτωνα, πρακτικά κάθε σύγχρονο καλλιτέχνη· η σχέση ύλης και πνεύματος, της υπόστασης του σώματος και των πραγμάτων και της εσωτερικότητας του ανθρώπου, της ατομικής ψυχής με τα πάθη της, θα σημάνει τη στροφή στο ρεαλισμό και την ανακάλυψη της ψυχολογίας, αρχίζοντας από τον Καρτέσιο (Descartes) που θα προσπαθήσει να εντάξει τα πάθη ψυχής στο ορθολογικό σύστημα του (*Traité des passions de l'âme*). Το ρεαλιστικό και το ψυχολογικό στοιχείο είναι κυρίαρχα ήδη στο γύρισμα του αιώνα στο δραματικό κόσμο του Σαίξπηρ. Οι ήρωές του όπως και αυτοί του Θερβάντες δεν είναι αφηρημένες ιδέες αλλά άτομα με προσωπικότητα, με σάρκα και οστά και ανθρώπινα πάθη. Ο Δον Κιχώτης θα είναι η πρώτη στην ιστορία μυθιστορηματική προσωπικότητα.

Στο ίδιο πνεύμα, η ζωγραφική θα αφήσει πίσω της τις ασταθείς σχεδόν άυλες μορφές και το χαοτικό περιβάλλον του μανιερισμού. Οι νέες μορφές πατούν πάλι στέρεα στο έδαφος και κινούνται μέσα σε ένα καθορισμένο τρισδιάστατο χώρο. Τώρα όμως είναι κυρίως το φως, και τα παιχνίδια του φωτός, οι σκιές και το χρώμα –όχι η πλαστικότητα το γραμμικό περίγραμμα και τα διαδοχικά πλάνα της αναγεννησιακής προοπτικής– που καθορίζουν την μορφή και το χώρο. Αυτή η καθαρά ζωγραφική αντίληψη επιτρέπει στον ζωγράφο να εισβάλει βαθύτερα στην απεικόνιση της ψυχικής ζωής του ατόμου, όχι μόνο στο πορτρέτο που τώρα φθάνει στην απόγειο του, αλλά και στην απόδοση των θρησκευτικών και μυθικών μορφών.

Εικ. 5. G.L. Bernini, Fontana dei quattro fiumi, 1648–1651 Piazza Navona Ρώμη

Με την πολιτική και θρησκευτική διάσπαση της Ευρώπης σε ένα καθολικό νότο και ένα προτεστάντικο βορρά παίρνει συγκεκριμένη μορφή η παλαιά διάσταση ως προς το σκοπό της τέχνης, ανάμεσα στη θρησκευτική και μυθολογική θεματογραφία των τοιχογραφιών εκκλησιών και παλατιών, από την άλλη το τοπίο, τη ζωή στο σπίτι, την αγορά, την ταβέρνα και το πορτρέτο που θα από εδώ και στο εξής προορίζονται να στολίζουν το αστικό σπίτι.

2. Η εξέλιξη της τέχνης στον καθολικό κόσμο

2.1 Ιταλία Ο ζωγράφος που θα ξεπεράσει το αδιέξοδο του μανιερισμού με ένα γενναίο βήμα στο ρεαλισμό υπήρξε ο **Καραβάτζιο** (Michelangelo Caravaggio 1573–1610). Όπως τον 13ο αι. ο Giotto και τον 15ο ο Massaccio (βλ. τεύχη 75 και 78), ο Καραβάτζιο έδωσε απόλυτη προτεραιότητα στο ανθρώπινο σώμα, το οποίο τώρα κυριαρχεί στη σύνθεση. Οι μορφές, αληθινοί, λαϊκοί τύποι (ο Αγ Ιωάννης είναι ένας αλητάκος, η Παναγία μια απλή γυναίκα του λαού) προβάλλονται στο σκοτεινό φόντο φωτισμένες μόνο από το πλάι με ένα δυνατό φως που αναδεικνύει τη δραματικότητα της σκηνής (Εικ.1) και την πλαστικότητα των σωμάτων (Εικ.2). Παρά τη μικρή παραγωγή ο Καραβάτζιο θα ασκήσει τεράστια επιρροή στην τέχνη του 17ου αι. ως ο πρωτοπόρος του ρεαλισμού, κυρίως όμως για τον τρόπο χειρισμού του φω-

Εικ. 6. Francesco Borromini, S. Carlino alle quattro fontane, (έναρξη 1634), Ρώμη

Εικ. 7. P.P. Rubens, Αποκαθήλωση, 1612, Αμβέρσα Καθ. Ναός Notre Dame

Εικ. 8. P.P. Rubens, Η απαγωγή των Λευκιπιδών από τους Διοσκούρους, 1618 Μόναχο.

Εικ. 10. P.P. Rubens, Η Hélène Fourment και τα παιδιά της, 1636-37 Λούβρο.

Εικ. 11. F. Zurbarán. Το όραμα του San Pedro Nolasco 1629, Prado.

Εικ. 9. P.P. Rubens, Το συνέδριο των Θεών (η αντιβασιλεία, από τον κύκλο της Μαρίας των Μεδίκων) 1637-38 Λούβρο.

τός, που θα δημιουργήσει σχολή, τους λεγόμενους σκοτεινούς (tenebrosi) του 17ου και 18ου αι., και μια παράδοση που αργότερα θα αξιοποιηθεί, δίνοντας της βαθύτερο περιεχόμενο, ο Rembrandt.

Τα θέματα του Καραβάτζιο είναι παρμένα από τη Καινή Διαθήκη. Ο ρεαλισμός του μπορούμε να πούμε ότι αποτελεί μια απόπειρα μεταφοράς της Θείας ιστορίας (του Χριστιανικού μύθου) στην ανθρώπινη του διάσταση και στα μέτρα του κοινού πιστού, ως μια απάντηση στη μετάφραση της Βίβλου από τον Λούθηρο. Εξηγείται ίσως, έτσι, η αποδοχή του από την καθολική εκκλησία, που είναι ο μεγάλος εργοδότης και ο αυστηρός νομοθέτης της καλλιτεχνικής παραγωγής.

Το μπαρόκ Οι πάπες του 17ου αι έχουντας εγκαταλείψει τις κοσμικές φιλοδοξίες ζητούν να οικοδομήσουν την παγκόσμια πνευματική ηγεμονία της Αιώνιας Πόλης σε μια οικοδομική πολιτική μεγαλείου, στον απόλυτο έλεγχο των πιστών σε όλη την Ευρώπη και διάδοσης της καθολικής πίστης (de propaganda fide) στον Νέο Κόσμο. Ως προς την τέχνη, ο ίδιος σκοπός επιδιώκεται, σύμφωνα με τις αρχές της Αντιμεταρρύθμισης και τους κανόνες της συνόδου του Τρέντο για την αγιογραφία, με μια ρητορική του πάθους και της θείας έκστασης, μέσα στην οποία αποκαλύπτεται η παρουσία του μεταφυσικού.

Η κατεξοχήν μορφή έκφρασης αυτής της τέχνης θα είναι το μπαρόκ. Ο ρυθμός αυτός, που από το 1600 και για δύο αιώνες θα κυριαρχήσει στην πλαστική, τη ζωγραφική αλλά και αρχιτεκτονική του καθολικού κόσμου, χαρακτηρίζεται από την υπερβολική, συχνά θεατρική, έμφαση που δίνεται με την κίνηση και τις στάσεις του σώματος και του προσώπου στην έκφραση του συναισθήματος: του φόβου, του θυμού, της οργής, της χαράς, της τρυφερότητας. Σε αντίθεση με τον μανιερισμό - αλλά και τον ρεαλισμό του Καραβάτζιο - η τέχνη του μπαρόκ εμπνέεται από την παράδοση της Αναγέννησης τον Ραφαέλο και τον Μιχαήλ Αγγέλλω και της ελληνιστικής και ρωμαϊκής πλαστικής (η κλασική τέχνη είναι ακόμα άγνωστη). Χαρακτηριστική είναι η μαγική έλξη που εξακολουθεί να ασκεί σε γλύπτες και ζωγράφους το σύμπλεγμα του Λαοκόοντος, ως το μνημείο της αιώνιας έκφρασης του πόνου και το εικαστικό πρότυπο των μαρτύρων και του Χριστού. Στη ζωγραφική την κλασική (ακαδημαϊκή) μορφή του μπαρόκ εκπροσωπούν οι πειστικά οργανωμένες φωτεινές συνθέσεις με τα χαρούμενα χρώματα των αδελφών **Annibale και Ludovico Carracci (εικ.4)** που συνεχίζει ο Guido Reni κ.α.

Ο αναμφισβήτητος εκφραστής του μπαρόκ, είναι όμως ο γλύπτης

Εικ. 12. B.E. Murillo, Η άμωμος σύλληψη των Los Venerables, 1678 Prado.

Εικ. 13. D. Velasquez, Ο νερούλας της Σεβίλλης, 1618-20, Λονδίνο

Εικ. 14. D. Velasquez, Η παράδοση της Breda, 1635, Prado

και αρχιτέκτονας Gian Lorenzo Bernini (1598- 1680). Με την μοναδική του ευαισθησία στην απόδοση στο μάρμαρο της υφής του δέρματος, της κόμης, του υφάσματος, στο πλάσιμο της σιάδας, στην αποτύπωση της ψυχολογικής κατάστασης, θα δημιουργήσει μια νέα -ζωγραφική θα λέγαμε- αντίληψη της πλαστικής, η οποία θα κυριαρχήσει και τον 18ο αι. Ο αισθησιακός αυτός ρεαλισμός στην απόδοση του θεόπνευστου πάθους ωστόσο κρύβει (ή αποκαλύπτει) επικίνδυνες τάσεις που θα βγουν στην επιφάνεια τον επόμενο αιώνα: ήδη στο σύμπλεγμα της Αγ Τερέζας, η έκσταση της Αγίας που δέχεται το Αγ. Πνεύμα, φθάνει στα όρια του ερωτικού οργασμού. (Εικ.3). Ως επίσημος αρχιτέκτονας του πάπα ο Bernini με τα μέγα, τις κρήνες που ζωντανεύουν νύμφες, θεοί και ζώα του υδάτινου βασιλείου (Εικ. 5) και με τη μεγαλειώδη διπλή κυκλική κιονοστοιχία της πλατείας του Αγ Πέτρου θα διαμορφώσει την μπαρόκ φυσιογνωμία της Ρώμης. Πιο πέρα στην θεατρική επίδειξη, στην δραματοποίηση και την απελευθέρωση της αρχιτεκτονικής από τους κλασικούς κανόνες του οριζόντιου και της καθέτου, της σχέσης των επιπέδων κλπ πάει η τολμηρή αρχιτεκτονική του **Francesco Borromini** (1596-1667) (Εικ. 6).

Η Ιταλία εξακολουθεί έτσι να αποτελεί το σχολείο της (καθολικής) Ευρώπης, από όπου θα περάσουν, αλλά δεν θα εγκλωβιστούν στον ακαδημαϊσμό της, ο Rubens, όπως και οι μεγάλοι σύγχρονοι Γάλλοι, ο Poussin και ο Claude Lorraine στους οποίους θα επέλθουμε.

2.2. Η αισθητική του μπαρόκ θα ολοκληρωθεί στην καθολική (ελεγχόμενη από την Ισπανία) Φλάνδρα, στο τεράστιο ζωγραφικό έργο του P.P. Rubens (1577- Αμβέρσα 1640). Ο Ρούμπενς σπούδασε και εργάστηκε για πολλά χρόνια (1600- 1609) στην Ιταλία από όπου έφερε στη συντηρητική φλαμανδική τέχνη, την αίσθηση των συνθέσεων σε μεγάλη κλί-

Εικ. 15. D. Velasquez, Η Αφροδίτη με τον καθρέφτη, 1648/51, Λονδίνο.

Εικ. 16. D. Velasquez, Προσωπογραφία του Πάπα Ιννοκέντιου 10ου, 1650, Ρώμη (λεπτομέρεια).

Εικ. 17. D. Velasquez, Η ινφάντα Μαργαρίτα, 1659, Prado (λεπτομέρεια).

Εικ. 18. D. Velasquez, *Las Meninas*, 1656, Prado

Εικ. 19. G. Ter Borch, *Το μάθημα Μουσικής*, 1668, Paul Getty Museum, Malibu Los Angeles.

Εικ. 20. J. Steen, *Η κοπέλλα που αλατίζει στρείδια*, 1658, Mauritshuis Χάγη.

μακα. Σε αντίθεση ωστόσο με τους Ιταλούς το θέμα δεν κτίζεται εδώ συστηματικά με την αρμονική οργάνωση των μορφών στο χώρο· αλλά βγαίνει από μέσα του αυθόρμητα έτοιμο σαν ένας ζωντανός οργανισμός, μια δυναμική έκφραση της φαντασίας του που παρασέρνει τα πάντα. Δύο είναι τα στοιχεία που κατά κύριο λόγο κάνουν τη διαφορά από το ιταλικό μπαρόκ. Το πρώτο είναι το φως. Σε αντίθεση με το τεχνητό φωτισμό των Carracci και τον νυκτερινό του Καραβάτζιο, το φως που διαποτίζει τους πίνακές του δίνει—στην φλαμανδική παράδοση της ελαιογραφίας—μια μοναδική λάμψη τα χρώματά του, ακόμα και στις σκίες του, ζωντανεύοντας έτσι τα πάντα ζώα, δέντρα, βουνα, ουρανού, χαρίζοντας τη φρεσκάδα ενός φρούτου στα παιδικά μάγουλα, και την ερωτική αύρα στα γυναικεία σώματα. Το δεύτερο στοιχείο είναι η αίσθηση ενός ενιαίου αδιάσπαστου χώρου της εικόνας, στον οποίο οι δυναμικές μορφές συμπλέκονται, χάνονται στο βάθος ή ορμούν στο πρώτο πλάνο. Ως ζωγράφος που διέθετε ένα μεγάλο εργαστήριο, και συγχρόνως ως διπλωμάτης είναι ακούραστος· η έκταση του έργου του είναι τεράστια, θεματικά καλύπτει ένα ολόκληρο κόσμο: αμέτρητες θρησκευτικές μυθολογικές, ιστορικές και εξωτικές σκηνές, τοπία, genre, πορτρέτα νεκρές φύσεις κλπ. Δειγματοληπτικά απεικονίζουμε την Αποκαθήλωση (Εικ. 7), την απαγωγή των Λευκιπιδιών από τους Διόσκουρους (Εικ. 8) και ένα από τους 21 μεγάλους πίνακες του κύκλου με τη ζωή της Μαρίας των Μεδίκων στο Λούβρο (Εικ. 9) τέλος μια τρυφερή οικογενειακή σκηνή (ένα ακόμα χαρακτηριστικό της οικειότητας που διακρίνει την φλαμανδική από την ιταλική ζωγραφική) της (δεύτερης) γυναίκας του Hélène Fourment με τα παιδιά της επίσης στο Λούβρο (Εικ.10), ένα πίνακα κοντά ήδη στον ιμπρεσιονισμό του Renoir.

2.3. Διαφορετική, πιο κοντά στη ζωή αλλά και πιο γνήσια στην έκφραση της καθολικής πίστης είναι η σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία στην Ισπανία. Ο αιώνας της παρακμής της υπήρξε αυτός της μεγάλης ακμής της ισπανικής τέχνης. Το κέντρο της καλλιτεχνικής δημιουργίας ήταν η πλουσία Σεβίλλη. Στο ξεπέραςμα του μανιερισμού η ισπανική τέχνη παράλληλα με την επίδραση του Καραβάτζιο, θα στηριχθεί στη λαϊκή παράδοση της έγχρωμης ξυλογλυπτικής. Η επίδραση της είναι σαφής στις λαξευμένες, στερεομετρικές σχεδόν, μορφές του Zurbarán (1598–1664), ο ρεαλισμός των οποίων φωτίζεται εσωτερικά από ένα βαθύ μυστικιστικό πνεύμα (Εικ.11). Στον αντίποδα του μυστικισμού του Zurbarán βρίσκεται η εύκολη γοητεία του Esteban Murillo, οι γλυκίες Παναγίες (Εικ.12) και τα ρεαλιστικά συγχρόνως ωραιοποιημένα ζητιανάκια του οποίου δεν έπαυσαν να συγκινούν τα λαϊκά στρώματα του καθολικού πληθυσμού της Ευρώπης.

Αυτό που κάνει τον **Diego Velasquez** (1599– 1660) έναν από τους μεγαλύτερους, μαζί τον Γκρέκο και τον Γκόγια, Ισπανό ζωγράφο είναι η νέα αίσθηση του ρεαλισμού. Την ομορφιά δεν την βρίσκει στις κληρονομημένες από την αρχαιότητα ιδανικές μορφές. Την αντλεί από τη συγκεκριμένη, καθημερινή πραγματικότητα του χωριού, από το περιβάλλον της κουζίνας. Τα ιδανικά αρχέτυπα ενός Ραφαέλου ή ενός Μιχαήλ Αγγέλου τον κουράζουν. Προτιμά να ακούει τη φωνή των ιδίων των πραγμάτων (Εικ.13). Με τη βοήθεια του φωτός μια κανάτα ένα καρβέλι ψωμί πάνω στο τραπέζι, η διαφάνεια του γυαλιού η λάμψη από τα μπακιρένια σκεύη, η βελούδινη υφή των φρούτων, αποκτούν πλαστική παρουσία τέτοια που συχνά απωθούν στο σκοτάδι την σκηνή ή το θρησκευτικό θέμα, σε αντίθεση με τους Φλαμανδούς και ακόμα περισσότερο με τον Καραβάτζιο.

Η δεύτερη και μεγαλύτερη περίοδος της δραστηριότητας του Βελάσκουεθ είναι αυτή του επίσημου ζωγράφου της αυλής και φίλου του βασιλιά Φιλίππου 4ου. Με την αρχή αυτής της σχέσης συνδέεται ο μοναδικός ιστορικός πίνακας, η παράδοση της φλαμανδικής Breda (Εικ.14) στους Ισπανούς στον 30ετή πόλεμο, ένα αριστούργημα σύνθεσης, όπου κυριαρχεί ένα δάσος από λόγχες, Με τη στροφή των ακριανών μορφών στο κέντρο η προσοχή κατευθύνεται στη κεντρική σκηνή της παράδοσης των κλειδιών της πόλης, ένα μάθημα καλών τρόπων του νικητή απέναντι στον ηττημένο.

Στο μοναδικό γυμνό του, την Αφροδίτη με τον καθρέφτη (Εικ.15) η αξεπέραστη χρωματική αρμονία των λευκών, μολυβένιων γκριζών, και κόκκινων υφασμάτων και του αλαβάστρινου σώματος της θεάς όχι μόνο μειώνει τους θερμούς τόνους του Τιτσιάνου δίνοντας τους μια ισπανική σοβαρότητα αλλά δημιουργεί και

Εικ. 21. J. van Ruysdael, *Οψη του Χάρλεμ*, 1670, Zurích.

Εικ. 22. F.Hals, Η τσιγγάνα, 1628-30, Λούβρο.

Εικ. 23. F.Hals, Συμπόσιο των αξιωματικών της Πολιτοφυλακής του Αγ. Γεωργίου, 1616, Μουσείο Fanz Hals, Χάρλεμ.

μια παράξενη απόσταση από τον θεατή. Το έργο του Βελάσκουεθ στην αυλή της ισπανικής παρακμής είναι κατά τα άλλα σχεδόν αποκλειστικά αφιερωμένο στο πορτρέτο στις προσωπογραφίες του βασιλιά, των διαδόχων και του αυλικού περιβάλλοντος. Τα πορτρέτα του χαρακτηρίζει η απλότητα, το μέτρο, ο περιορισμός στο στοιχειώδες, ένας απλουστευτικός ρεαλισμός που χωρίς να χαρίζεται στο μοντέλο του το εξευγενίζει (εικ.16). Ο τρόπος προσέγγισης της διαφέρει ωστόσο από τον ωμό νατουραλισμό του 19ου· είναι ένας κολορίστας, ήδη κοντά στη στιγμιαία σύλληψη της πραγματικότητας των ιμπρεσιονιστών. Σχεδόν ιμπρεσιονιστική είναι και η τεχνική του, ο τρόπος που απλώνει τολμηρά με μικρές σύντομες πινελιές τα χρώματα στην παλέτα. Από το 1651 και μετά μπορούμε να πούμε ότι γι' αυτόν οι πλαστικές μορφές περιορίζονται σε χρωματικούς υπαινιγμούς και μια πλούσια γκάμα από αφηρημένες χρωματικές αρμονίες με τις οποίες -όπως ο Γκόγια αποδίδει τη φυσιογνωμία των μοντέλων του, έτσι ώστε οι επί μέρους μορφές (μαλλιά, ύφασμα κλπ) να καταλήγουν σε ένα άμορφο σύνολο από χρωματιστά πλάνα (εικ. 17).

Με το τελευταίο έργο, τη διαθήκη του, ο Βελάσκουεθ θα μας πει ότι η αλήθεια είναι υποκειμενική· είναι αυτό που κάθε φορά βλέπουμε. Οι Meninas (εικ.18) ένα κατεξοχήν έργο του μπαρόκ μας αφήνει με την απορία: που είναι ο πίνακας, που είναι η πραγματικότητα; Υποτίθεται ότι παριστάνεται ο ζωγράφος να ζωγραφίζει το βασιλικό ζεύγος, αυτός όμως που έχουμε απέναντί μας είναι η μικρή πριγκίπισσα με τις νάνες που βλέπουν το ζεύγος, το οποίο για μας μόλις διακρίνεται στον απέναντι καθρέφτη.

3. Η αστική ολλανδική τέχνη

Σε αντίθεση με την καθολική, στη μεταρρυθμισμένη (προτεστάντικη) Ευρώπη ο ρόλος της θρησκείας στη τέχνη είναι έμμεσος. Γι' αυτήν η πίστη εκφράζεται στα καθημερινά έργα και ελέγχεται από την ατομική συνείδηση. Έτσι την αιογραφία αντικαθιστούν η προσωπογραφία και οι σκηνές από την καθημερινή ζωή. Η αντίληψη αυτή θα βρει την κατεξοχήν έκφραση της στην ολλανδική τέχνη του 17ου., μια τέχνη αστική, η οποία αντανάκλα την κοινή ανθρώπινη εμπειρία και τα αισθήματα του πολίτη, και θα βάλει με τον τρόπο αυτό τα θεμέλια της νεότερης ευρωπαϊκής ζωγραφικής.

Σε αντίθεση, πάλι, με το ιταλικό μπαρόκ η ολλανδική ζωγραφική δεν προορίζεται για τη διακόσμηση εκκλησιών και παλατιών, αγνοεί το μεγαλόπρεπο ύφος, το φανταστικό και το μεταφυσικό περιεχόμενο των τοιχογραφιών· είναι υπόθεση όλου του κόσμου, που αγοράζει μικρούς πίνακες για να στολίσει το σπίτι (το βλέπουμε στην απεικόνιση του εσωτερικού των σπιτιών) το μαγαζί, το εργαστήριο, την επαγγελματική λέσχη ή για να επενδύσει σ' αυτούς. Οι ζωγράφοι δεν δουλεύουν κατόπιν παραγγελίας αλλά για την αγορά. Οι πελάτες τους, σχεδόν αποκλειστικά αστοί, εγγράμματοι αναγνώστες της Βίβλου και των εικονογραφημένων ηθικοπλαστικών φυλλαδίων, που συχνά αναπαράγουν πίνακες. Την πλούσια εκδοτική δραστηριότητα και την οικονομική άνθηση από το άνοιγμα του ολλανδικού εμπορίου σε ολόκληρο τον κόσμο, συμπληρώνει μια έντονη πνευματική ζωή, την οποία ευνοεί η παρουσία πλήθους εμπόρων, τεχνιτών, ζωγράφων και επιστημόνων κυρίως προτεστάντων αλλά και όλων εκείνων που ζητούν καταφύγιο σε μια χώρα που

Εικ. 24. F.Hals, Πορταίτο του Descartes, 1649, Κοπεγχάγη

Εικ. 25. P.Rembrandt de Rijn, Αυτοπροσωπογραφία, 1639, Λονδίνο.

Εικ. 26. P. Rembrandt de Riyn, Το μάθημα ανατομίας του δρ. Tulp, 1632, Mauritshuis, Χάγη.

Εικ. 27. P. Rembrandt de Riyn, Η ομάδα πολυφυλακής του λοχαγού Banning Cocq («Η νυχτερινή περίπολος»), 1642, Rijksmuseum, Άμστερνταμ.

Εικ. 28. P. Rembrandt de Riyn, Η τύφλωση του Σαμψών, 1636, Μουσείο Städel, Φραγκφούρτη.

προσφέρει άνεση και ελευθερία. Ο Descartes θα ζήσει εδώ 30 χρόνια, ο Locke πέντε και ο Εβραίος Spinoza όλη τη ζωή του (1632- 1677). Παράλληλη είναι η ακμή των επιστημών. Στο νέο Πανεπιστήμιο του Leyden ιδρύεται έδρα μαθηματικών και μηχανικής. Η καθαρή επιστήμη εκτιμάται ως γνώση αλλά και για τις τεχνολογικές εφαρμογές της στην υδρομηχανική, χρήσιμη για την κατασκευή των φραγμάτων, την οχυρωματική για την άμυνα, την ναυπηγική (το «φλάουτο» fluit θα αποτελέσει το σύμβολο της ναυτικής υπεροχής της Ολλανδίας) και τη χαρτογραφία για την κατάκτηση του κόσμου (βλ. τις μορφές του γεωγράφου και του αστρονόμου του Vermeer και τους χάρτες που κοσμούν τον τοίχο σε πολλούς από τους πίνακες του).

Ως προς τη θεματολογία της ολλανδικής ζωγραφικής: μυθολογικά, ιστορικά, (με εξαίρεση τις νικηφόρες ναυμαχίες του ολλανδικού στόλου) και θρησκευτικά (με εξαίρεση τα θέματα που εμπνέονται από τη Βίβλο) έχουν εγκαταλειφθεί. Η έμφαση της μεταρρυθμισμένης εκκλησίας στην ατομική ευθύνη, και η αστικοποίηση της ολλανδικής κοινωνίας ευνοούν τη αναγέννηση της φλαμανδικής τέχνης του 15ου αι. των Van Eyck, Rogier von der Weyden και Maître de Flemalle (βλ. τεύχη 74, 76). Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος θα βρεθούν το πορτραίτο, το εσωτερικό του σπιτιού και το φυσικό περιβάλλον, όχι του αγρότη, αλλά του φυσιολάτρη αστού που το θαυμάζει. Από τον Hals στον Rembrandt η τέχνη του πορτρέτου εξελίσσεται από την πιστή αποτύπωση των φυσικών χαρακτηριστικών στην απόδοση της διάθεσης και στην αποκάλυψη στη ψυχικής ζωής του ατόμου, για να κατα-

λήξει, στην παρακμή της, στην έμφαση στα εξωτερικά χαρακτηριστικά της κοινωνικής κατάστασης. Από την πλευρά της, η οργάνωση του κλειστού χώρου σε ένα ιδιωτικό καταφύγιο μιας εκλεπτυσμένης κοινωνίας, το σχήμα της διάταξης των αντικειμένων και των μορφών μέσα σ' αυτόν θα είναι το έργο μιας σειράς ζωγράφων όπως ο Gerard TerBorch (1617-1681) (εικ.19) ο Gerard Dou (1625-1673) και ο Gabriel Metsu (1629- 1667), ένα έργο που θα ολοκληρωθεί από τον Johannes Vermeer. Οι φορητοί αυτοί πίνακες προορισμένοι να στολίσουν αστικά σπίτια, αποδίδουν το βαθύ ενδιαφέρον για τις βασικές ανθρώπινες σχέσεις, την οικειότητα και την τρυφερή αίσθηση των οικογενειακών δεσμών. Δεν πρέπει ωστόσο να παραβλέψουμε (όσο και αν αυτό ενοχλεί την αισθητική μας προσέγγιση) το βαθύ, ριζωμένο στο βόρειο χώρο (Bosch, Cranach, Breughel) και στον προτεσταντισμό, ηθικό περιεχόμενο και τη διδακτική πρόθεση πολλών από αυτές τις ανώδυνες επιφανειακά καθημερινές σκηνές, είτε αυτό δηλώνεται έμμεσα, όπως στην προηγούμενη εικόνα του Ter Borch είτε άμεσα ή αλληγορικά όπως στον Jan Steen (1626- 1679) (εικ.20). Στο τοπίο όπως διαμορφώνεται από τον Jan van Goyen και ολοκληρώνεται από τον Jakob Ruysdael (1602-1670) (εικ.21) αντανακλάται η ίδια η αμφίβια φύση της Ολλανδίας, το ποιητικό μεγαλείο μιας επίπεδης χώρας που κυριαρχεί ένας απέραντος ουρανός, στο οποίο θα προσγειώσει στη συνέχεια ο ρεαλισμός του Hobbema (1638-1709).

Τα εκφραστικά μέσα αυτής της τέχνης, είναι η παραδοσιακή στο βορρά εμμονή στην υλική υπόσταση των πραγμάτων, της ανθρώπινης επιδερμίδας, της υφής του υφάσματος, της λάμψης του μετάλ-

Εικ. 29. P. Rembrandt de Riyn, Η τελευταία αυτοπροσωπογραφία 1669, Mauritshuis, Χάγη.

Εικ. 30. P. Rembrandt de Riyn, Η Ενρίκε Στόφφελς, 1654 Λούβρο.

Εικ. 31. P.Rembrandt de Riyn, Η Ενρική Στοφφελς ως Βαθσεβά, 1654, Λούβρο

λου και της διαφάνειας του γυαλιού κυρίως όμως ο ρόλος του φωτός, στην ανάδειξη όχι τόσο της πλαστικότητας των μορφών όσο της ατμόσφαιρας του τοπίου, του ψυχολογικού κλίματος της σκηνής και του βάθους της ανθρώπινης ψυχής.

Από το αναρίθμητο πλήθος των ζωγράφων αυτού του ολλανδικού χρυσού αιώνα θα περιοριστούμε στους κορυφαίους τρεις: τον Frans Hals, τον Jan Vermeer και τον Paul Rembrandt van Riyn, τον μεγαλύτερο όλων, ίσως τον μεγαλύτερο ευρωπαϊό ζωγράφο.

Ο Farnz Hals (1580/83–1666) Η ανάγκη της πλούσιας αστικής τάξης να επιδείξει το νέο κοινωνικό και οικονομικό status της, θα οδηγήσει σε μια κυριολεκτική έκρηξη της προσωπογραφίας. Έως την εμφάνιση του Hals, η αποκλειστική επιδίωξη της ομοιότητας είχε ως αποτέλεσμα, προσωπογραφίες καθαραγραμμένες ακριβείς αλλά αδιάφορες. Για να πετύχει την εντύπωση της ατομικότητας και της ζωής, ο Hals θα αγνοήσει τις ισχύουσες συμβάσεις. Αν και δεν περιφρονεί τις παραδοσιακές πόζες, ξέρει να δίνει στα πορτρέτα του μια ζωντάνια και ένα μπρίο που τα κάνει να "ξεχωρίζουν" ειδικά στα πρώιμα έργα του αποδεικνύεται ένας ειδικός στην απόδοση ευχάριστων στιγμών· ακόμα και τα κατά παραγγελία πορτρέτα του αναδίδουν και μεταδοτική ευθυμία και κέφι. Σ' αυτή την αμεσότητα συμβάλλει συχνά εκτός από την έκφραση του προσώπου και η ζωντάνια των χρωμάτων και το σφρίγος της πινελιάς, που φαίνεται να μεταφέρει μια στιγμιαία οπτική εμπειρία (Εικ.22). Την εξέλιξη του στυλ του μπορούμε να παρακολουθήσουμε στη σειρά των ομαδικών πορτρέτων με τη ευκαιρία κοινωνικών συγκεντρώσεων και δείπνων των διαφόρων συλλόγων απομάχων αξιωματούχων της πολιτοφυλακής, διοικητικών συμβουλίων φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και οικογενειών (ένα αντικείμενο που θα απασχολήσει πολλούς σύγχρονους ζωγράφους). Στα ομαδικά αυτά πορτρέτα όπου καθέννας θέλει εξίσου να προβληθεί, ο ζωγράφος προσπαθεί να αποφύγει την παράταξη με την έμφαση στη διαγώνιο, το γκρουπάρισμα και τη στροφή κάποιων στον θεατή και την αίσθηση μιας κοινής δράσης, ενώ με μπλε και κόκκινες πινελιές διασπά τη μονotonία των επίσημων μαύρων ενδυμασιών που επικρατούν

Εικ. 32. P.Rembrandt de Riyn, Ο Ιακώβ ευλογεί τα παιδιά του Ιωσηφ, 1656, Κάσσελ

Εικ. 33. P.Rembrandt de Riyn, Η Εβραία νύφη, 1662–1666, Rijksmuseum, Άμστερνταμ.

στην Ολλανδία από το 1630 (Εικ. 23). Σ' αυτήν την περιορισμένη θεματολογία του μπορούμε να παρακολουθήσουμε πώς με τα χρόνια η πινελιά του γίνεται όλο και πιο τολμηρή και ελεύθερη. Χαρακτηριστικό είναι το σκιτσαρισμένο σχεδόν πορτρέτο του Descartes, μια από τις πιο πνευματώδεις απεικονίσεις του φιλοσόφου (Εικ.24).

Η εσωτερικότητα της Μεταρρύθμισης θα βρει τον τέλει εκφραστή της στον Rembrandt (1606– 1669), τον αντίποδα του Ρούμπενς και χωρίς αμφιβολία τον μεγαλύτερο ζωγράφο όχι μόνο του ολλανδικού χρυσού αιώνα. Σ' αυτόν η ρεαλιστική προσέγγιση του κόσμου αποκτά ένα ανθρώπινο ύφος άγνωστο στην κλασική αναγεννησιακή ή μανιεριστική ζωγραφική. Το έργο του είναι μεγάλο όχι μόνο σε όγκο, σε ποιότητα, σε ποικιλία και ευρηματικότητα αλλά κυρίως για ένα μοναδικό χάρισμα στη χρήση του φωτός και της σκιάς που του επιτρέπει να φθάνει στα βάθη της ανθρώπινης ψυχής. Ήδη στα πρώτα έργα του, π.χ. την πρώτη από τις πολυπληθείς αυτοπροσωπογραφίες του, μέσα από τις οποίες παρακολουθούμε όλη την πορεία του στη ζωή και την τέχνη, είναι φανερή η σιγουριά και η ελευθερία του χειριού, η μαστοριά του στον εκφραστικό χειρισμό του φωτισμού και του χρώματος και στην ικανότητα να αποκαλύπτει όχι ένα ψυχολογικό τύπο (σύμφωνα με τη σύγχρονη του κωδικοποίηση των συναισθημάτων) αλλά τον ατομικού χαρακτήρα. Εντυπωσιάζει, επίσης, η πρώιμη ικανότητα του στην απόδοση της δραματικής στιγμής, ένα χάρισμα που θα τον οδηγήσει στην αριστουργηματική εικονογρά-

Εικ. 34. J. Vermeer, Γυναίκα με κανάτι στο παράθυρο, αρχές δεκαετίας 1660, Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης.

Εικ. 35. J. Vermeer, Γυναίκα που διαβάζει ένα γράμμα, αρχές δεκαετίας 1660, Rijksmuseum, Άμστερνταμ.

Εικ. 36. J. Vermeer. Η υπηρέτρια 1659-1660, Rijksmuseum Άμστερνταμ

Εικ. 37. J. Vermeer, Γυναίκα που κεντάει, αρχές δεκαετίας 1660, Λούβρο.

Εικ. 38. J. Vermeer, Η Τέχνη της Ζωγραφικής, 1665, Βιέννη.

φηση – στα πολυάριθμα λάδια, σχέδια και χαρακτικά του, της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης, σπανιότερα μυθολογικών ή ιστορικών σκηνών. Τα στάδια της καλλιτεχνικής του δημιουργίας αποτελούν βήματα στα βάθη της ανθρώπινης ψυχής. Στην λαμπρή πρώτη δεκαετία 1632-1643 –αυτήν ενός ευτυχισμένου γάμου, μιας πρώιμης αναγνώρισης και ευμάρειας, ανήκει η γεμάτη αυτοπεποίθηση «αναγεννησιακή» αυτοπροσωπογραφία της Εθνικής Πινακοθήκης του Λονδίνου (εικ.25) και δύο πολύ γνωστά ομαδικά πορτρέτα του: το «μάθημα ανατομίας του δρ. Τουλπ» (εικ.26) και η περίφημη «Νυχτερινή Περίπολος» (στην πραγματικότητα το ομαδικό πορτρέτο ενός λόχου της πολιτοφυλακής) (εικ.27). Και στους δύο την παραδοσιακή παρατακτική διάταξη έχει αντικαταστήσει μια σφιχτή επικεντρωμένη σύνθεση: στο πρώτο (το 1632) η συμπαγής ημικυκλική ομάδα των μελών της συντεχνίας των χειρουργών με στραμμένη την προσοχή στο πτώμα· στο δεύτερο (το 1642), η διάχυτη ενέργεια που συνέχει την πολυάριθμη ομάδα η οποία αναπτύσσεται σε πλάτος και σε βά-

θος μπροστά στον ενιαίο αρχιτεκτονικό φόντο (δυσερμηνευτή είναι η παρουσία ανάμεσά τους της φωτισμένης μορφής ενός κοριτσιού), ενώ στο πρώτο πλάνο το φως πέφτει στις μορφές του μεγαλόσωμου λοχαγού, που δείχνει το δρόμο (και αυξάνει το βάθος του πίνακα) με το τεντωμένο μπροστά χέρι και του υπολοχαγού του. Ανάμεσα στους δύο αυτούς πίνακες τοποθετείται η σύντομη περίοδος του μπαρόκ του καλλιτέχνη, που χαρακτηρίζει η ωμή βία της «τύφλωσης του Σαμψών» (1636) (εικ. 28) μιας τριγωνικής σύνθεσης τη βάση της οποίας σχηματίζει το τυραννισμένο σώμα του Σαμψών και την κορυφή η Δαλιδά που ορμά έξω στο φως, στρέφοντας σ' αυτόν, που δεν πρόκειται να το ξαναδεί, ένα πρόσωπο με την έκφραση της απέχθειας και του θριάμβου.

Η δύσκολη περίοδος που ακολουθεί από το 1642 έως το θάνατο του το 1669, ο χαμός της γυναίκας του Σάσκια, η μείωση της πελατείας που ζητά από το πορτρέτο όχι την απόδοση της ζωής αλλά την επίδειξη της κομψότητας και του πλούτου, και τελικά η πτώχευση, θα συνοδευτεί από την αποκορύφωση της τέχνης του. Στα μάτια του γερασμένου Ρέμπραντ (εικ.29) και της νέας συντρόφου του Ενρίκε Στοφφελς (εικ.30) ανοίγεται για μας μέσα από το φως, τη σκιά και το επίμονο ανακάτεμα των χρωμάτων ένα μονοπάτι κατευθείαν στα βάθη της ανθρώπινης ψυχής. Στις σύγχρονες σκηνές από την Βίβλο, το δράμα του μπαρόκ αντικαθιστούν η γαλήνια υποταγή της Βαθσεβά στην θεία θέληση (εικ.31), η ήρεμη συγκίνηση της οικογενειακής σκηνής του Ιακώβ που ευλογεί τα παιδιά του Ιωσήφ (εικ.32) και η εσωτερικότητα του δεσμού του νιόπαντρου ζεύγους στην «Εβραία νύφη» (εικ. 33).

Στο αριθμητικά μικρό αλλά αισθητικά τεράστιο έργο του Johannes Vermeer (Delft 1632–1675), όπως σ' αυτό του Ρέμπραντ αλλά με διαφορετικό τρόπο, το φως μετουσιώνει δίνοντας μια κρυστάλλινη καθαρότητα στις μορφές και μια διαφορετική, μυστική, διάσταση στις καθημερινές σκηνές του σύγχρονου ολλανδικού ρεπερτορίου. Ουσιαστικά, αν εξαιρέσουμε τα πρώτα του έργα με μυθολογικό και θρησκευτικό αντικείμενο, και δύο εξαιρετικά αστικά τοπία (ένα δρομάκι και μια γενική άποψη του Delft) πρόκειται για μια σειρά παραλλαγών πάνω σε ένα θέμα, μια ήρεμη, ακίνητη, σκηνή με πρωταγωνιστή το φως, το οποίο περνώντας από ένα παράθυρο αριστερά μεταμορφώνει τον τοίχο, τα πράγματα και τους ανθρώπους· τη νεαρή γυναίκα στο παράθυρο (εικ.34), που στολίζεται, διαβάζει ένα γράμμα (εικ.35) ή μόνη ή με παρέα καθισμένη παίζει μουσική, κρατά ένα ποτήρι κρασί ή πάλι απλά ετοιμάζει στην κουζίνα το πρωινό (εικ.36) ή κεντάει (εικ.37). Η απόσταση από τον θεατή υπογραμμίζεται με την προοπτική της πλακόστρωσης και μια μορφή, ένα έπιπλο, σκεύος ή μουσικό όργανο στο πρώτο πλάνο, παράδειγμα η περίφημη «Τέχνη της Ζωγραφικής» (εικ.38). Τη διαύγεια των χρωμάτων αυτών των μικρών πινάκων, μεταξύ τους και δύο γοητευτικά πορτρέτα (η κοπέλια με το μαργαριτάρι (εικ.39) και αυτή με το κόκκινο καπέλο) έκανε πολλούς να υποθέσουν· σημεία των καιρών· τη βοήθεια μιας σύγχρονης οπτικής μηχανής (camera obscura).

Εικ. 39. J. Vermeer, Η κοπέλια με το μαργαριτάρι, Μέσα δεκαετίας 1660, Mauritshuis Χάγη.

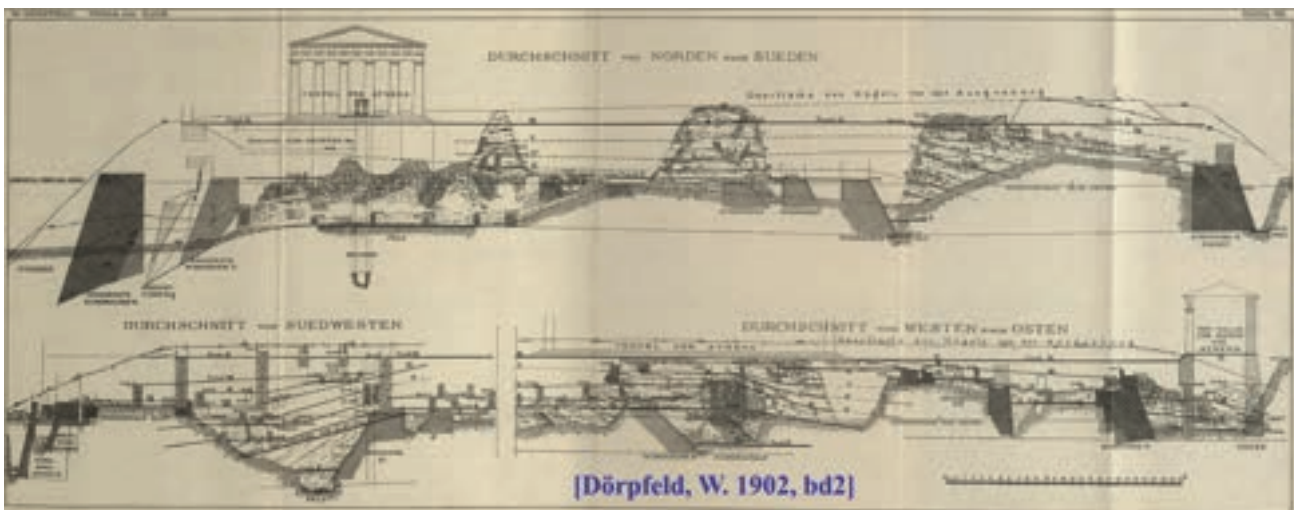
ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΣΤΗΝ ΤΡΟΙΑ:

Στρώματα και φάσεις της Τροίας VI από το 1800/1700 έως το 1190/1180 π.Χ.

Του Κωνσταντίνου Σ. Γιαννακού¹

Στα προηγθέντα τεύχη του Πειραϊκού Οροσήμου (από το τεύχος 57, 2016-Δ έως το τεύχος 83, 2023-Β) παρουσιάστηκαν η περίοδος οικονομικής ακμής και ευμάρειας των Μυκηναϊκών Ανακτορικών Κέντρων (κατά την οποία βρίσκονταν στο απόγειό τους και η προωθημένη τεχνογνωσία και η υψηλή Τεχνολογία αιχμής στην Ελλάδα), με το 1350/1320 π.Χ. ως κατώτατο-χρονολογικό-σημείο/*terminus-ante-quem* και η – μετά το 1350/1320 π.Χ. – περίοδος οικονομικής παρακμής, βαθμιαίας κατάπτωσης ισχύος και καταστροφών των Ανακτορικών Κέντρων, όπως προκύπτει από τις αρχαιολο-

Schliemann (1871–1874 και 1878–1879 μ.Χ.), ο Wilhelm Dörpfeld (1882–1883 και 1888–1890 μ.Χ. μαζί με τον Schliemann και 1893–1894 μόνος του), Αρχιτέκτων, ιδρυτής και Διευθυντής της Γερμανικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών, καθηγητής Αρχιτεκτονικής για μικρό διάστημα στο Πανεπιστήμιο της Jena Θουριγγίας, ο Carl Blegen (1932–1938 μ.Χ.) καθηγητής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου του Cincinnati, και ο Manfred Korfman (1988–2005 μ.Χ.) καθηγητής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου

Εικόνα 1α. Τομές του λόφου της Ακρόπολης της Τροίας κατά τον Dörpfeld (1902, bd2): (άνω) Βορρά-Νότου, (κάτω-αριστ.) Νοτιο-Δυτικά, (κάτω-δεξ.) Δύση-Ανατολή

γικές μαρτυρίες (υλικά ευρήματα και γραπτά κείμενα)· στο προηγούμενο τεύχος 83 αναλύθηκε το που τοποθετείται στον Χάρτη η Τροία και τι μεταφέρει η αρχαία Ελληνική Γραμματεία για τον Τρωικό Πόλεμο. Στο παρόν άρθρο αναλύονται τα στρώματα και οι Φάσεις της Τροίας VI από το 1800/1700 έως το 1190/1180 π.Χ., όπως έχουν παρουσιασθεί από τους αρχαιολόγους και τους αρχιτέκτονες των ομάδων που ανέσκαψαν αδιατάρακτα στρώματα της Τροίας, μετά τις πρώτες υποτυπώδεις έρευνες του Frank Calvert (1863–1869 μ.Χ.): ο Heinrich

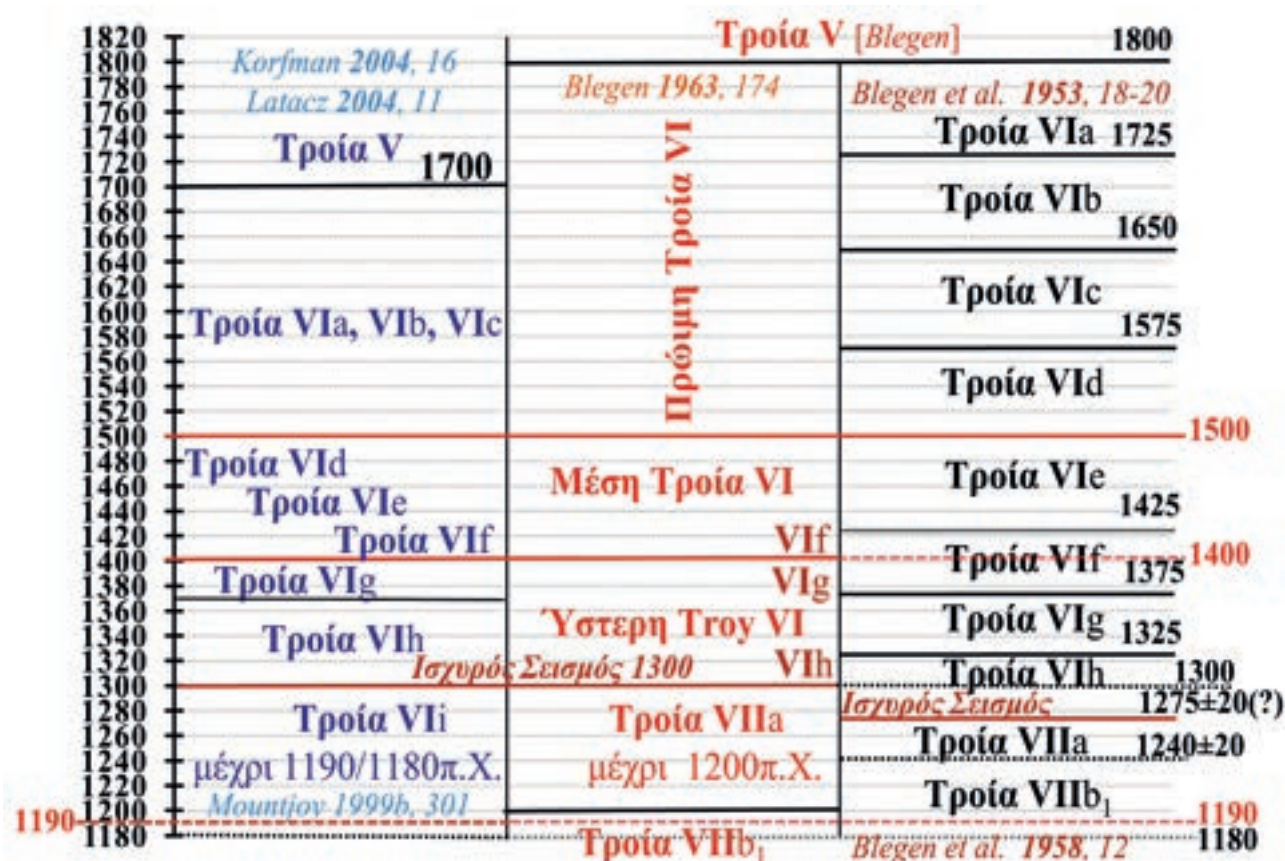
του Τύμπιγκεν, ο οποίος ανέσκαψε την «κάτω πόλη της Τροίας» (έξω από την ακρόπολη), αλλά έκανε νέες ανασκαφές (ξανά) σε κάποια σημεία (Πύλες, Πύργους) στα Τείχη της Τροίας. Αυτοί είχαν το αποκλειστικό προνόμιο να είναι οι μοναδικοί, οι οποίοι ανέσκαψαν – όλοι – αδιατάρακτες περιοχές της Τροίας².

Επί πλέον του Dörpfeld και ο Manfred Klinkott ομότιμος – σήμερα πλέον – καθηγητής της Αρχι-

1. Δρ. Πολιτικός Μηχανικός, Γεν. Γραμματέας της Εταιρ. Διερευν. Αρχ. Ελληνικής και Βυζαντινής Τεχνολογίας· Γεν. Γραμματέας του Συλλόγου Φίλων Αρχαιολ. Μουσείου Πειραιά· Μέλος: της Ένωσης Ευρωπαίων Αρχαιολόγων (ΕΕΑ), της Εταιρείας Αιγαιακής Προϊστορίας «ΑΙΓΕΥΣ».
2. Γιαννακός 2016b, 209–210· Giannakos 2012, 1, 137, 139, 130· Latacz 2004, 49· Basedow 2007, 54.

Εικόνα 1β: Τομή του Λόφου της Ακρόπολης της Τροίας, σε πινακίδα στον Αρχαιολογικό Χώρο.

Εικόνα 2. Φάσεις της Τροίας VI = 6 και απόλυτες χρονολογίες:

Εικόνα 3α. Ακρόπολη της Τροίας σήμερα: επάλληλα στρώματα Τροία II, Τροία III, Τροία IV και Τροία IX, σε ένα σωρό που έχει αφεθεί αδιατάρακτος για τους αρχαιολόγους του μέλλοντος (φωτογραφία του συγγραφέα το 2011).

τεκτονικής στο Πανεπιστήμιο της Karlsruhe, συμμετείχε στις ανασκαφές της ομάδας του Korfman και μάλιστα στις επαναληπτικές ανασκαφές στα Τείχη και στις Πύλες της Τροίας.

Κατά τις πρώτες ανασκαφές του Schliemann στην Τροία, διακρίθηκαν επτά στρώματα, επτά οικιστικές Φάσεις στην ακρόπολή της. Όμως, κατά τις ανασκαφές των Schliemann και Dörpfeld μαζί, το 1890, ταξινομήθηκαν, τελικά, εννέα οικιστικά στρώματα, αντί για επτά, τα οποία διακρίνονται από τη λατινική αρίθμηση τους I (το πιο βαθύ στρώμα επί του φυσικού εδάφους), II, III, IV, V = 5, VI = 6, VII = 7, VIII = 8, και IX = 9 (το ανώτερο στρώμα κοντά στην επιφάνεια), *ταξινομήση που χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα*.

Από αυτούς τους εννέα οικισμούς (I, II, III, ..., IX), ο σύγχρονος με τη Μυκηναϊκή Ελλάδα, ο οποίος μπορεί να αντιστοιχεί στην Τροία, που περιγράφουν τα Ομηρικά Έπη, είναι ο οικισμός της Τροίας VI = 6 (Εικόνα 1β), η έναρξη της οποίας χρονολογείται περί το 1800/1700 π.Χ. μέχρι το 1300 ή 1190/1180 π.Χ.³ Η Τροία VI στο παρελθόν υποδιαιρέθηκε από τον Blegen σε 8 «υπο-φάσεις», που ταξινομούνται με τα γράμματα από α έως h, VIa, VIb, ..., VIh και – κατ' αυτόν – διήρκεσε από περίπου το 1800 έως το 1300 π.Χ., ενώ η επόμενη φάση VII διήρκεσε έως το 1200 π.Χ..⁴

Σήμερα – μετά τις ανασκαφές του Korfman – η φάση VIIa=7a έχει πλέον ταξινομηθεί ως η τελευταία υπο-φάση VIi=6i της Τροίας VI μετά την VIh=6h, της οποίας πλέον η διάρκεια φθάνει έως το 1190/1180 π.Χ., μετά την οποία αρχίζει η Τροία VII=7 [Mountjoy 1999b, 301, πρβλ. 1999a· Korfmann 2004, 16· Latacz

2004, 31].

Οι απόλυτες χρονολογίες των υπο-φάσεων στις οποίες υποδιαιρείται η Τροία VI,⁵ παρουσιάζονται στην Εικόνα 2,⁶ σύμφωνα με τους ανασκαφείς της Τροίας: (δεξιά στήλη) κατά τον Blegen (1953, 18-20) και (1958, 12)· (μεσαία στήλη) νεότερη χρονολόγηση του Blegen (1963, 174)· (αριστερή στήλη) η πιο πρόσφατη χρονολόγηση κατά τους Korfman (2004, 16), Latacz (2004, 11) και Mountjoy (1999b, 301· πρβλ. 1999a)· το 1190/1180 π.Χ. είναι το τέλος της Τροίας VIi (και όχι πλέον της VIIa), σύμφωνα με την P. Mountjoy όπως παρατίθεται και γίνεται αποδεκτό από τον καθηγητή Korfman (ό.π.). Η χρονολόγηση (1500-1000 π.Χ.) για την Τροία VI του Dörpfeld (1902, 1:31) είναι ξεπερασμένη. Η πιο πρόσφατη χρονολόγηση (αριστερή στήλη) χρησιμοποιείται σήμερα.

Για να κατανοηθεί η κατάσταση που έφεραν στο φως οι ανασκαφές της Τροίας στην Εικόνα 3α παρουσιάζονται – από τον σημερινό αρχαιολογικό χώρο της ακρόπολης της Τροίας – τα επάλληλα στρώματα: Τροία II, Τροία III, Τροία IV και Τροία IX, σε ένα σωρό που δεν έχει ανασκαφεί καθόλου και έχει αφεθεί αδιατάρακτος για τους αρχαιολόγους του μέλλοντος. Αντίστοιχα στην Εικόνα 3β, δεξιά και αριστερά, παρουσιάζεται η κατάσταση την οποία συνάντησε ο Dörpfeld στα

3. Γιαννακός 2016, 209-210.

4. Blegen (1963, 174)· (1953, III-1, 18-20· 1958, IV-1, 12).

5. Latacz (2004, 11)· Korfmann (2004, 16). Blegen (1963, 174)· (1953, III-1, 18-20· 1958, IV-1, 12). Ο Dörpfeld (1902, 1:31) είχε χρονολογήσει την Τροία VI στο διάστημα 1500-1000 π.Χ., κάτι που σήμερα έχει ξεπερασθεί.

6. Based on Latacz (2004, 11), Korfmann (2004, 16), Blegen (1963, 174), et al. (1953, 1:18-20), (1958, 1:12).

Εικόνα 3β. Επάλληλα στρώματα Τροία VI, VII, VIII και IX, όπως τα παρουσίασε ο Dörpfeld (1902, 1:112, 192)· οι επεξηγήσεις των γραμμών a, b, ... , k παρατίθενται στο κείμενο του παρόντος άρθρου.

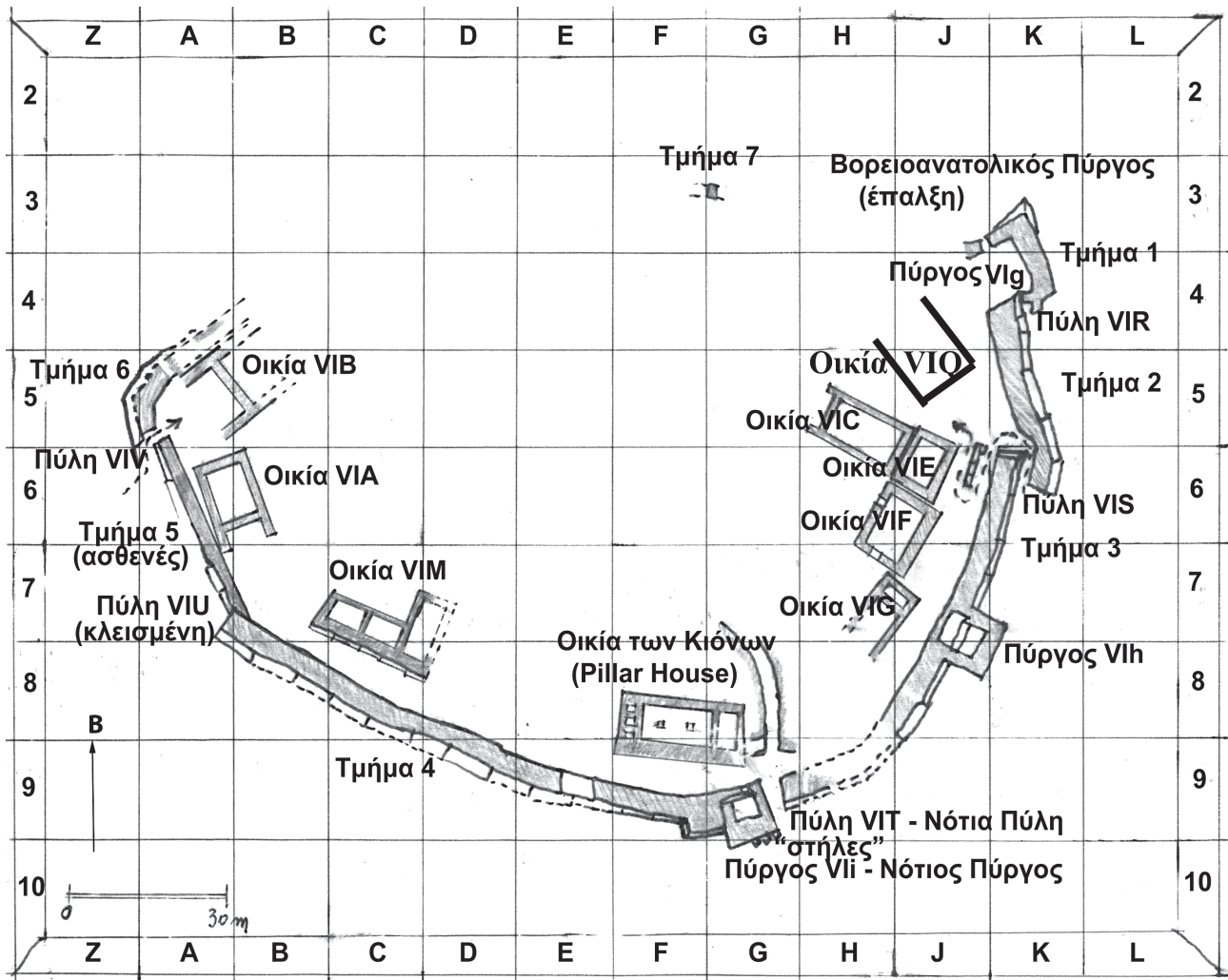
τέλη του 19ου αιώνα μ.Χ. και δημοσίευσε το 1902: Τροία VI: (a), (b και c) του Πύργου VIIh και τοίχοι Οικιών (d και e) και Πύλη (b1)· Τροία VII: τοίχοι Οικιών (f). Τροία VIII: (g) Τείχος επί μπάζων (e1)· Τροία IX: θεμελιώσεις (h)· θεμελίωση με λιθοσώματα (k) υπόστυλης αίθουσας Μ. Στην Εικόνα 4⁷ παρατίθεται η Οριζοντιογραφία όλων των στρωμάτων της Τροίας βασισμένη στον Dörpfeld.

Στην Εικόνα 5 απεικονίζεται ξεχωριστά ό,τι απομένει σήμερα (μια «φέτα») από την Τροία VI =6. Στο επόμενο θα εξετασθούν οι διαδοχικές φάσεις κατασκευής/ανακατασκευής των οχυρωματικών Τειχών της ακρόπολης της Τροίας. Όμως οι χρονολογίες και οι Φάσεις που αναφέρονται σ' αυτό το άρθρο θα χρησιμοποιούνται συνεχώς ως προς τις απόλυτες χρονολογίες.

Εικόνα 4. Οριζοντιογραφία όλων των στρωμάτων της Τροίας βασισμένη στον Dörpfeld (1902, bd2). Με κεραμιδί χρώμα η «φέτα» που διατηρείται από την Τροία VI· κάτω δεξιά η «κάτω πόλη» έξω από την ακρόπολη.

7. The Troia Projekt, and E. H. Riorden, as author, with assistance from Kristin Barry and Carrie Hunsaker, and financial support from INSTAP, the Institute for Aegean Prehistory. INSTAP, the Institute for Aegean Prehistory. Παραχωρήθηκε ευγενώς από την E. H. Riorden στον συγγραφέα.

Εικόνα 5. Η «φέτα» της Τροίας VI που διατηρείται σήμερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Basedow, Mayreen. 2007. Troy without Homer: The Bronze Age - Iron Age Transition in the Troad. In Morris, S.P./R. Laffineur, (Eds.), *EPOS - Reconsidering Greek Epic and Aegean Bronze Age Archaeology*, *Aegaeum* 28, 49-58.

Blegen, C.W. 1963. *Troy and the Trojans* (series: Ancient Peoples and Places, vol. 32), London/NY.

Blegen, C.W./J.L., Caskey/M., Rawson. 1953. *Troy III the Sixth Settlement, 2 Parts: Texts - Plates*, Princeton Univ. Press, for University of Cincinnati· εδώ οι παραπομπές το αναφέρουν και ως: «Blegen 1953».

Blegen, C.W./J.L., Caskey/M., Rawson. 1958. *Troy IV Settlements VIIa, VIIb, and VIII, 2 Parts: Texts - Plates*, Princeton Univ. Press, for University of Cincinnati· εδώ οι παραπομπές το αναφέρουν και ως: «Blegen 1958».

Dörpfeld, W. 1902. *Troja und Ilion. Ergebnisse der Ausgrabungen in den vorhistorischen und historischen Schichten von Ilion 1870-1894*, 2 vols., Athen, <https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/doerpfeld1902bd1> & bd2.

Giannakos, K. 2012. *Aegean Type Sword and Finds at Hattuša - Technology, Sources and Dating of Trojan War*, Lampert Academic Publishing, Saarbrücken.

Korfmann, M. 2004. Die Arbeiten in Troia/Wilusa 2003 - Work at Troia/Wilusa in 2003, *Studia Troica* 14, 3-31.

Latacz, J. 2004. *Troy and Homer - Towards a Solution of an Old Mystery*, Oxford/NewYork [translation by Windle, K., and R., Ireland (eds.) of: *Troia und Homer, Der Weg zur Lösung eines alten Rätsels*, München, 2003]· έχει μεταφραστεί και στην Ελληνική: «*Η Τροία και ο Όμηρος - Ο δρόμος για τη λύση ενός παλιού Αινίγματος*», επιμ. Α. Ρεγκάκος, μεταφρ. Ι. Κεραμέτση- Δ. Σκουρέλλος, Πατάκης.

Mountjoy, P.A. 1999a. The Destruction of Troia VIIh. In: *Studia Troica* 9, 253-293.

Mountjoy, P.A. 1999b. Troia VII Reconsidered. In: *Studia Troica* 9, 295-346.

Γιαννακός, Κ. 2016b. *Τεχνολογία, Μαρτυρίες και Χρονολόγηση του Τρωικού Πολέμου*. Παπαζήσης, Αθήνα.

Απολυτήρια ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων Πειραιά

Ερευνά και γράφει ο **Δημήτρης Κρασονικολάκης**

Δημοσιογράφος - Συλλέκτης

Ανεξάρτητος ερευνητής πειραιϊκής ιστορίας και λογοτεχνίας

Αναπολώντας τα σχολικά χρόνια τα συνυφασμένα με την παιδική μας ηλικία, δεν θα ξεχάσουμε τους ελέγχους προόδου με τις βαθμολογίες αλλά και τα ενδεικτικά, τα απολυτήρια, τα πιστοποιητικά που συνόδευαν την μετάβασή μας από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο καθώς και τις επιλογές για μετεγγραφή σε άλλους κλάδους της εκπαίδευσης.

Στην συλλογή μου βρίσκονται πολλά τέτοια έγγραφα δημοτικών και ιδιωτικών σχολείων, γυμνασίων, επαγγελματικών και ναυτικών σχολών.

Εδώ θα αρκεστώ στην παρουσίαση μερικών απολυτηρίων ιδιωτικών σχολείων από την περιφέρεια του Πειραιά. Η ανάγνωσή τους, τώρα που μεγαλώσαμε, ελπίζω να μας γεμίσει ευχάριστες αναμνήσεις.

***ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΝΥΚΤΕΡΙΝΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ & ΑΠΟΡΩΝ ΠΑΙΔΩΝ Ο**

“ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ,, ΟΔΟΣ ΖΕΡΒΟΥ ΑΡΙΘ. 5. ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΚΥΡΙΩΝ - ΝΕΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ. ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1942. ΑΡΙΘ. ΑΔΕΙΑΣ 40137. ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1951 - 1952.

Ο μαθητής Καραγιάννης Ιωάννης του Παναγιώτου εκ Μοσχάτου πατρός Ορφανός εγγεγραμμένος εις τα μητρώα του Δήμου Μοσχάτου υπ' αύξ. αριθ. Μητρώου 27 και έτος γεννήσεως 1940 διακούσας πάντα τα διδασκόμενα μαθήματα της Έκτης τάξεως του Δημοτικού σχολείου κατά το Σχολικόν έτος 1951 - 1952 και τας νενομισμένας δοκιμασίας υποστάς εκρίθη άξιος απολύσεως τυχών του γενικού βαθμού Καλώς επτά (7) Διαγωγήν δ' επεδείξατο κοσμιωτάτην. Εν Πειραιεί, τη 23 Ιουνίου 1952. ΕΘΕΩΡΗΘΗ/ Εν Πειραιεί τη 25 - 6 - 1952/ Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ/ Της Β'. Περιφ. Πειραιώς [Υπογραφή]. Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ [Υπογραφή] Κωνσταντίνος Αθ. Γαλατάς. Έξι χαρτόσημα. Δυο σφραγίδες ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΝΥΚΤΕΡΙΝΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ/ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟΡΩΝ ΠΑΙΔΩΝ/ ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΕΟΝ ΦΑΛΗΡΟΝ. Σφραγίδα ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ Β' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

***ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ Ο “ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ,,** Σχολ. Έτος 1921 - 1922. Αύξ. αριθ. Γεν. Ελέγχου 18 Μαθητολογίου 132 Πιστοποιητικού 666 Αύξ. αριθ. Ενδεικτικού 195 Μητρώου 55 Έτος Γεννήσεως 1907. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ. Ο μαθητής Μπαγλατζής Δημήτριος εκ Πειραιώς ετών 15 πατρός ξυλουργού ακροασάμενος των

εν τη τετάρτη τάξει διδαχθέντων μαθημάτων κατά το Σχολ. Έτος 1921 - 1922 και τας νενομισμένας δοκιμασίας υποστάς προήχθη αξιωθείς του γενικού βαθμού λίαν καλώς (5). Διαγωγήν δ' επεδείξατο κοσμίαν. Εν Πειραιεί τη 25 Ιουνίου 1922. Τρία χαρτόσημα. Εθεωρήθη/ Εν Πειραιεί τη 11 Ιουλίου 1922/ Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ και α. α./ [Υπογραφή Δημ. Κ. Οικονομόπουλος]. Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ [Υπογραφή]. Σφραγίδα Η! ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΡΡΕΝΩΝ/ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. Τρεις σφραγίδες δυσανάγνωστες της σχολής. [Με το μολύβι: Προκαταρκτική]

***ΛΥΚΕΙΟΝ ΖΗΣΗ Ν. ΑΓΡΑΦΙΩΤΟΥ Ο “ΠΛΑΤΩΝ,,** ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1923 - 1924. ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ. Αριθ. Αύξων 41 Απολυτ. 38 Αριθ. Μητρώου 142 Κοινότη. Καλοδέ [Καλοδέ νυν Ψηλόκαστρο]. Ο εξ Ηπείρου Παπαδόπουλος Ματθαίου Ιωάννης γεννηθείς το έτος

1910 πατρός "Αρτοποιού," διακούσας πάντα τα εν τη τρίτη τάξει του Ελλην. Σχολείου του Λυκείου τούτου διδαχθέντα μαθήματα κατά το σχολικόν έτος 1923 - 1924 και τας νενομισμένας δοκιμασίας υποστάς εις αυτά απελύθη τυχών του γενικού Βαθμού "Καλώς," <7> και της εις το γυμνάσιον φοιτήσεως. Διαγωγήν δ' επεδείξατο εν τω Λυκείω "Κοσμιωτάτην," Εν Πειραιεί τη 20 Ιουνίου 1924. Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ [Υπογραφή Π. Ελευθερίου] Ο ΙΔΡΥΤΗΣ [Υπογραφή Ζήσης Αγραφιώτης] ΕΘΕΩΡΗΘΗ/ Ο ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣ [Υπογραφή]. 12 χαρτόσημα. Οκτώ σφραγίδες ΛΥΚΕΙΟΝ Ο ΠΛΑΤΩΝ ΖΗΣΗ Ν. ΑΓΡΑΦΙΩΤΟΥ/ ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1887 ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. Σφραγίδα Β'. ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ.

*ΑΡΙΘΜΟΙ Απολυτηρίου 1 Μαθητολογίου 54 Ελέγχου 58 Μητρώου Κοινότητος ή Δήμου Πειραιώς Έτος γεννήσ. 16/15 1936. ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. ΣΧΟΛΗ ΑΥΓΕΡΗ. ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ. Ο μαθητής Φλωρούς Κων/νος Παναγιώτου εκ Πειραιώς ετών 14 πατρός Εμπόρου διακούσας τα μαθήματα της Έκτης τάξεως του Δημοτικού Σχολείου εκρίθη εν τέλει του Σχολικού έτους 1949 - 1950 άξιος απολύσεως με τον βαθμόν Καλώς - 7 - Η

δε διαγωγή του υπήρξεν Αρίστη. Εν Πειραιεί τη 26η Ιουνίου 1950. ΕΘΕΩΡΗΘΗ τη 27-6-50/ Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ [Υπογραφή]. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ [Υπογραφή Αυγέρης]. Τέσσερα χαρτόσημα. Δυο σφραγίδες ΣΧΟΛΗ ΑΥΓΕΡΗ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. Σφραγίδα ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ Α' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.

*Αύξ. Αριθ. Απολυτηρίου 101 Μαθητολογίου 109 Ελέγχου 4 Δήμος Πειραιώς Μητρώου 5529 Έτος γεννήσεως 1928. ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. ΣΧΟΛΗ ΑΥΛΩΝΙΤΟΥ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ. Ο μαθητής Τσατόπουλος Γεώργιος Θεοδώρου εκ Πειραιώς ετών 12 πατρός ζυθοπώλου διακούσας πάντα τα μαθήματα της Έκτης

τάξεως του Δημοτικού σχολείου κατά το σχολικόν έτος 1939 - 1940 απολύεται με τον βαθμόν άριστα =10= Η διαγωγή του υπήρξε κοσμιωτάτη. Εν Πειραιεί τη 17 Ιουνίου 1940. Εθεωρήθη/ ο Επιθεωρητής [Υπογραφή]. Η Διευθύντρια [Υπογραφή]. Τρία χαρτόσημα. Σφραγίδα ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ Β' ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Σφραγίδα ΣΧΟΛΗ ΑΥΛΩΝΙΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ.

*ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΡΡΕΝΩΝ & ΘΗΛΕΩΝ ΜΑΙΡΗΣ ΓΙΟΥΡΜΕΤΑΚΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΑΚΗ. ΑΡΙΘ. ΑΔΕΙΑΣ 63.938/8-11-30. ΟΔΟΣ ΓΡΑΒΙΑΣ 79 - ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ - ΤΗΛ. 47.861. ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1951 1952. Αριθ. Απολ. 20 Μα-

θητολ. 152 Ελέγχου 20 Δήμος ή Κοινότητος Κερατσινίου Αριθ. Μητρώου 311 Έτος γεννήσεως 1939. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ. Ο μαθητής Στεφανάκης Σπυρίδων Αγγέλου εκ Κερατσινίου ετών 13 πατρός Παντοπώλου διακούσας κατά το Σχολικόν έτος 1951 1952 τα μαθήματα της Έκτης τάξεως του σχολείου τούτου και συμφώνως τω νόμω δοκιμασθείς εκρίθη άξιος απολύσεως τυχών του βαθμού λίαν καλώς 8. Διαγωγήν επεδείξατο κοσμιωτάτην. Εν Πειραιεί τη

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ 20/ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

22 Ιουνίου 1952. Εθεωρήθη/ Εν Πειραιεί τη 24-6-1952/ Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ Γ. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ [Υπογραφή]. Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ [Υπογραφή Μ. Γιουρμετάκη]. Πέντε χαρτόσημα. Σφραγίδα ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ Γ! ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Σφραγίδα ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ «ΜΥΡΤΙΔΙΩΤΙΣΣΑ»/ ΜΑΙΡΗΣ ΓΙΟΥΡΜΕΤΑΚΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΑΚΗ.

*Αυξ. Αριθ. Ενδεικτικού 74. Μαθητολογίου 73 Ελέγχου 81. ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. Δημοτικών Σχολείων Δεσ. Π. Ελευθερίου. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ. Ο μαθητής Κτενάς Δημήτριος του Γεωργ. εκ Πειραιώς ετών 14 πατρός αυτοκινητιστού διακούσας πάντα τα μαθήματα της Έκτης τάξεως του σχολείου τούτου κατά το σχολικόν έτος 1937 - 1938 απολύεται με τον βαθμόν Λίαν καλώς (9) Η διαγωγή του υπήρξε κοσμιωτάτη Είναι εγγεγραμμένος εις τον Δήμον Πειραιώς υπ' αριθμόν μητρώου 254 και έτος γεννήσεως 1924 έχει δε δαμαλισθή κατά το έτος 1938.

Εν Πειραιεί τη 26η Ιουνίου 1938. Εθεωρήθη/ Ο Επιθεωρητής [Υπογραφή]. Η Διευθύντρια [Π. Πετρόγγονα]. Πέντε χαρτόσημα. Σφραγίδα δυσανάγνωστη ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ/ [.] ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ [.] Σφρα-

γίδα ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ/ ΛΥΚΕΙΟΝ Δ. Π. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ "Η ΙΩΝΙΑ," [.] 1924.

Το έντυπο, Βιβλιοχαρτοπωλείον Π. ΠΑΤΣΟΥΡΑΚΟΥ & Λ. ΓΟΝΤΖΕ/ Γεωργίου Α' αριθ. 15 Πειραιεύς.

*Αυξ. Αριθ. Πιστοποιητ. 161 Ελέγχου 160 Μαθητολογίου 91.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ Ι. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ. Ο "ΕΛΙΚΩΝ," ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ. ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1937 - 1938. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ. Ο μαθητής Καρακουλάκογλου Παντ. Αντώνιος εκ Πειραιώς ετών 13 πατρός Εργάτου διακούσας πάντα τα μαθήματα της Έκτης τάξεως του σχολείου τούτου κατά το σχολικόν έτος 1937 - 1938 απολύεται με τον βαθμόν Λίαν Καλώς < 8 > Η διαγωγή του υπήρξε Κοσμιωτάτη Είναι εγγεγραμμένος εις τον Δήμον Πειραιώς υπ' αριθμόν μητρώου 18501 και έτος γεννήσεως 1925 έχει δε δαμαλισθή κατά το έτος ... Εν Πειραιεί τη 18η Ιουνίου 1938 ΕΘΕΩΡΗΘΗ/ Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ [Υπογραφή]. Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ [Υπογραφή Ελευθερίου]. Πέντε χαρτόσημα. Σφραγίδα ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ Α'. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Σφραγίδα ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ/ ΜΙΚΤΟΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ Ο "ΕΛΙΚΩΝ," ΙΩΑΝ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ.

*Αριθ. Απολυτ. 11 Μαθητολ. 13 Ελέγχου 13 Δήμου Πειραιώς Μητρώου 3994 Έτος γεν. 1928. ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ "ΘΕΟΜΗΤΟΡΟΣ," ΑΡΡΕΝΩΝ ΚΑΙ ΘΗΛΕΩΝ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ Ι. ΚΑΤΡΑΝΙΔΟΥ

Α' ΟΔΟΣ ΣΜΥΡΝΗΣ 5 (ΟΠΙΣΘΕΝ Α' ΕΡΓΟΣΤ. ΡΕΤΣΙΝΑ) [Σμύρνης νυν Χρυσοστόμου Σμύρνης]

Β' ΟΔΟΣ Ι. ΜΕΤΑΞΑ - ΡΑΙΔΕΣΤΟΥ (ΠΛΗΣΙΟΝ ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ ΤΑΜΠΟΥΡΙΑ) [Ι. Μεταξά νυν Καλοκαιρινού] ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1939 - 1940. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ Ο μαθητής Ιωάννης Μαθ. Τοκάκης εκ Πειραιώς ετών ... πατρός Καρροποίου διακούσας τα μαθήματα της Έκτης τάξεως του Δημοτ. Σχολείου τούτου και εν τέλει του σχολικού έτους 1939 - 1940 εξετασθείς εν αυτοίς εκρίθη άξιος απο-

λύσεως δια του βαθμού (8) Λίαν Καλώς. Η δε διαγωγή του υπήρξε Κοσμιωτάτη. Εν Πειραιεί τη 17 Ιουνίου 1940. ΕΘΕΩΡΗΘΗ/ Εν Πειραιεί τη 17 Ιουνίου 1940/ Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ/ ΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ [Υπογραφή από σφραγίδα]. Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ [Υπογραφή από σφραγίδα Δ. Ι. Κατράνιδου]. Τέσσερα χαρτόσημα. Σφραγίδα

ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ Α.΄ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Σφραγίδα ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ Δ. ΚΑΤΡΑΝΙΔΟΥ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. Το έντυπο, ΤΥΠΟΙΣ: ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟΥ "ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ",

*ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. ΑΥΞ. ΑΡΙΘΜΟΙ Απολυτηρίου 3 Μαθητολογίου 3 Ελέγχου 3. ΛΥΚΕΙΟΝ Ο "ΚΟΡΑΗΣ", ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ. Ο μαθητής Δημήτριος Τρύφωνος Σταυρίδης εκ Βρυούλλων ετών 14

πατρός ξυλουργού διακούσας πάντα τα μαθήματα της ΣΤ΄ και ανωτάτης τάξεως του σχολείου τούτου και την απολυτήριον δοκιμασίαν υποστάς εκρίθη, εν τέλει του σχολικού έτους άξιος απολύσεως με τον βαθμόν Άριστα = 10= Η δε διαγωγή αυτού υπήρξεν Άρίστη. Είναι εγγεγραμμένος εις τον Δήμον Αθηναίων υπ' αριθμόν Μητρώου 4668 και έτος γεννήσεως 1915. Εν Πειραιεί τη 16η Ιουνίου 1930. Εθεωρήθη/ Εν Αθήναις τη ... Ιουνίου 1930/ Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ/ ΤΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ [Υπογραφή] Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ [Υπογραφή Μαυρίδης:]. Πέντε χαρτόσημα. Σφραγίδα ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ/ ΓΕΝ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ/ ΙΔΙΩΤ. & ΑΝΕΓΝΩΡ. ΕΚΠΑΙΔ. ΚΡΑΤΟΥΣ. Δυο σφραγίδες ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ/ ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ ΑΡΡΕΝΩΝ & ΘΗΛΕΩΝ Ο "ΚΟΡΑΗΣ"

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ.

Το έντυπο, ΤΥΠΟΙΣ "ΕΡΜΟΥ,, ΜΕΓ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ 28.

*ΑΥΞΟΝΤΕΣ ΑΡΙΘΜΟΙ Απολυτηρίου 4 Μαθητολογίου 9 Γενικού Ελέγχου 4 Δήμος ή Κοινότης Κερατσινίου Μητρώου 216/6 Έτος Γεννήσεως 1939. ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑΣ Κ. ΚΟΥΚΙΔΟΥ.

"Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ,, [Έχει διαγραφεί] ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΔΕΙΑΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 60.777 - 26 - 5 - 36. ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΝ. Ο μαθητής Παρασκευαΐδης Γρηγόριος του Παρασκευά εκ Πειραιώς ετών 13 πατρός ορφανός διακούσας τα μαθήματα της Έκτης τάξεως του σχολείου τούτου κατά το σχολικόν έτος 1951 - 1952 απολύεται με βαθμόν Καλώς -6- Η δε διαγωγή του υπήρξε Κοσμιωτάτη. Εν Πειραιεί τη 23η Ιουνίου 1952. ΕΘΕΩΡΗΘΗ/ ΕΘΕΩΡΗΘΗ /Εν Πειραιεί τη 27 - 6 - 1952/ Ο ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ

Γ! ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ [Υπογραφή]. Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ [Υπογραφή Κουκίδου]. Έξι χαρτόσημα. Σφραγίδα ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ Γ! ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Σφραγίδα ΙΔΙΩΤΙΚΟΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΧΑΡΙΚΛΕΙΑΣ Κ. ΚΟΥΚΙΔΟΥ/ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ.

Το έντυπο, [Τ]ΥΠ. Γ. ΜΑΥΡΟΜΑΤΗ ΝΟΤΑΡΑ 36 - ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ.

*ΑΥΞ. ΑΡΙΘ. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΥ 11. ΜΑΘΗΤΟΛΟΓ. 61 ΕΛΕΓΧΟΥ 11 ΜΗΤΡ. ΚΟΙΝ. ή ΔΗΜΟΥ Πειραιώς 21 ΕΤΟΣ. ΓΕΝ. 1920. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ ΑΡΡΕΝΩΝ & ΘΗΛΕΩΝ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ Π. ΛΕΙΒΑΔΑΡΗ. ΔΕΡΒΕΝΑΚΙΩΝ & ΡΟΔΟΠΗΣ. ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ. Σχολικόν έτος 1934 - 1935.

Απολυτήριον. Ο μαθητής Πουλημένος Άγγελος Αναστασίου εκ

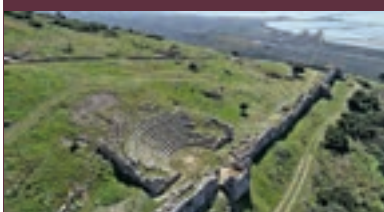

Πειραιώς ετών 15 πατρός Οπωροπώλου διακούσας τα μαθήματα της ΣΤ΄ τάξεως του Δημοτικού σχολείου τούτου εκρίθη εν τέλει του σχολικού έτους 1934 - 1935 άξιος προαγωγής με τον βαθμόν Άριστα < 10 >. Η δε διαγωγή του υπήρξε Κοσμιωτάτη. Εν Πειραιεί τη 18η Ιουνίου 1935. Εθεωρήθη/ Ο [Γεν.] Επιθεωρητής/ των ιδιωτικών Σχολείων του Κράτους [Υπογραφή]. Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ [Υπογραφή Λειβαδάρη]. Σφραγίδα ΕΛΛΗΝΙΚΗ [δίχως την λέξη ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ]/ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡ. ΠΕΙΡΑΙΩΣ. Σφραγίδα ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ ΑΡΡΕΝΩΝ & ΘΗΛΕΩΝ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ Π. ΛΕΙΒΑΔΑΡΗ/ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ/ ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1926.

Το έγγραφο, Τύποις: Α. Θ. ΔΗΜΑΚΑΡΑΚΟΥ.

Όμως λόγω περιορισμένου χώρου θα συνεχίσω στο επόμενο...

Αποκαταστάθηκε το αρχαίο θέατρο Πλευρώνας

Η αρχαία Πλευρώνα με το εντυπωσιακό τείχος της αποτελούσε μία από τις μεγαλύτερες αιτωλικές πόλεις. Σε ξεχωριστή θέση και σε επαφή με το τείχος βρίσκεται το μικρό θέατρο, το οποίο αρχικά είχε χρησιμοποιηθεί ως βουλευτήριο. Η πανοραμική θέα προς τη λιμνοθάλασσα, τις απέναντι ακτές της Πελοποννήσου και τις εκβολές του Αχελώου είναι μοναδική. Το σκηνικό οικοδόμημα σε επαφή με το τείχος και τον αμυντικό πύργο, που χρησιμοποιούνταν και ως αποδυτήρια των ηθοποιών, προσδίδει μία επιπλέον σημαντική κατασκευαστική ιδιαιτερότητα.

Εκτός από τη συμπλήρωση των εδωλίων του κοίλου με νέα από χυτό υλικό, οι πιο εκτεταμένες και απαιτητικές αναστηλωτικές εργασίες έγιναν στο σκηνικό οικοδόμημα, με τη συμπλήρωση της εσωτερικής παρειάς του τείχους, στην οποία στηρίχθηκαν τα αρχιτεκτονικά μέλη του ορόφου του, φτάνοντας σε συνολικό ύψος 2,50 μ. Παράλληλα, αποκαταστάθηκαν το μεγαλύτερο τμήμα της πυλίδας του πύργου του θεάτρου, η νότια κτιστή κλίμακα που οδηγεί στον όροφο της σκηνής, η αναστήλωση του βόρειου παρασκήνιου και τμήματος του προσκήνιου και του τόξου της βόρειας παρόδου του θεάτρου, το ύψος του οποίου φτάνει τα 3,70 μ.

Πλούσια αρχαιολογικά ευρήματα στην ανασκαφή του Δεσποτικού

Η φετινή ανασκαφή στη νησίδα του Δεσποτικού ανέδειξε σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα. Μεταξύ άλλων, ήλθε στο φως ακέφαλος ανδρικός κορμός του αυστηρού ρυθμού, που από άποψη τεχνοτροπίας παραπέμπει στο παιδί του Κριτίου και μπορεί να χρονολογηθεί αμέσως μετά το 480 π.Χ. Είναι ένα έργο εξαιρετικής ποιότητας από παριανό μάρμαρο με λεία και στιλπνή επιδερμίδα. Επίσης, βρέθηκαν τμήματα αρχαϊκών κούρων εντοιχισμένα ως οικοδομικό υλικό.

Από το 2020 ανασκάπτεται ένα πολύπλοκο σύστημα συλλογής και διαχείρισης υδάτων στις υπώρειες του λόφου νότια του ιερού.

Διερευνήθηκαν δύο μεγάλες δεξαμενές. Επιπλέον, φέτος οι εργασίες συνεχίστηκαν στο Κτίριο Ζ, το οποίο είχε εντοπιστεί σε προηγούμενη ανασκαφική περίοδο και χρονολογείται στην Κλασική περίοδο. Στη βορειοδυτική πλευρά των Κτιρίων Ζ, Ζα, ΖΥ, που χρονολογείται στα τέλη του 6ου ή τις πρώτες δεκαετίες του 5ου αι. π.Χ. εντοπίστηκε μαρμάρινο ανάγλυφο κυκλικού σχήματος με παράσταση ζώου Δυτικά του Κτιρίου Β, αποκαλύφθηκε νέο δωμάτιο στη δυτική του απόληξη (Δωμάτιο 11). Το δωμάτιο απέδωσε πολλά θραύσματα πύλων και πήλινων κεράμων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει τμήμα πήλινης σίμης με εγχάρκτη διακόσμηση.

Τέλος, οι ανασκαφικές εργασίες αποκάλυψαν το Κτίριο ΜΝ. Το κτίριο είναι ορθογώνιας κάτοψης και αποτελείται από τέσσερα δωμάτια. Συλλέχθηκαν αγγεία πόσης, κυρίως σκύφοι και κύπελλα. Στα ευρήματα από το κτίριο συμπεριλαμβάνονται και αττικές μελανόμορφες ταινιωτές κύλικες.

Αποκατάσταση του Κάστρου του Διδυμοτείχου

Τον τρόπο και τις μεθόδους αποκατάστασης του Κάστρου του Διδυμοτείχου, με στόχο την ανάδειξη και την ένταξή του στο περιβάλλον της πόλης, διερευνά το Υπουργείο Πολιτισμού στο πλαίσιο ερευνητικού προγράμματος που εκπνέει σε συνεργασία με την Πολυτεχνική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Το ερευνητικό πρόγραμμα ολοκληρώνεται τον Ιούνιο του 2024. Σύμφωνα με την Υπουργό Πολιτισμού κα Λίνα Μενδώνη στον σχεδιασμό του Υπουργείου, εκτός των έργων για την ανάδειξη της ρωμαϊκής πόλης της Πλωτινópolis και την αποκατάσταση του Τεμένους Βαγιαζίτ, που ήδη είναι σε εξέλιξη, εντάσσεται η αποκατάσταση και λειτουργική σύνδεση του Κάστρου του Διδυμοτείχου με τα άλλα μνημεία της πόλης. Το Κάστρο των Διδύμων Τείχων –η σημερινή του μορφή χρονολογείται από τον 6ο αι. μ.Χ.– αποτελεί την πιο γνωστή καστροπολιτεία της Θράκης. Κατασκευασμένο πάνω σε δεκάδες λαξευτά σπήλαια δεσπόζει στην πόλη. Η πολυπλοκότητα και η σπουδαιότητα του έργου καθιστούν αναγκαία την εκπόνηση ερευνητικού προγράμματος από διεπιστημονική ομάδα εξειδικευμένων επιστημόνων, με εμπειρία σε ανάλογα έργα. Στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος εντοπίζονται οι προτεραιότητες για τον προγραμματισμό των απαιτούμενων επεμβάσεων. Στόχος είναι να αναδειχθούν οι είσοδοι του Κάστρου, οι διαδρομές μέσα σε αυτό, ο άμεσος περιβάλλων χώρος, αλλά και η οργανική ένταξή του στον ιστό της πόλης του Διδυμοτείχου.

Αρχαιολόγοι εντόπισαν υπαίθριο ιερό» ηλικίας άνω των 4.000 ετών στην Ολλανδία

Ένα «εντυπωσιακό εύρημα, μοναδικό στην Ολλανδία» παρουσίασαν πρόσφατα αρχαιολόγοι στο Τίελ: ένα «υπαίθριο ιερό» ηλικίας άνω των 4.000 ετών, όπου συγκεντρώνονταν εκείνη την εποχή οι κάτοικοι της περιοχής για να κάνουν θυσίες και τελετές. Ο αρχαιολογικός χώρος έχει έκταση ίση με τρία γήπεδα ποδοσφαίρου και περιλαμβάνει έναν τύμβο ο οποίος έπαιζε τον ρόλο «ηλιακού ημερολογίου» – εξ ου και το προσωνύμιο «Στούνχεντζ της Ολλανδίας».

Ο τύμβος, διαμέτρου περίπου 20 μέτρων, περιείχε τα λείψανα περίπου 60 ανδρών, γυναικών και παιδιών. Από τα ανοίγματά του έμπαιναν απευθείας οι ακτίνες του ήλιου κατά τη μεγαλύτερη και τη μικρότερη ημέρα της χρονιάς.

Η ανασκαφή ξεκίνησε το 2017 στο Τίελ, που απέχει περίπου 50 χιλιόμετρα από την Ουτρέχτη.

Μελετώντας τις διαφορές στη σύνθεση του εδάφους, οι αρχαιολόγοι εντόπισαν συνολικά τρεις ταφικούς τύμβους στον χώρο αυτόν, που απέχει μόλις μερικά χιλιόμετρα από την όχθη του ποταμού Βάαλ. Τα ανοίγματα γύρω από τον μεγαλύτερο τύμβο λειτουργούσαν σαν ηλιακό ημερολόγιο με το οποίο «καθορίζονταν οι σημαντικές στιγμές, όπως οι γιορτές και η συγκομιδή», ανέφεραν οι αρχαιολόγοι. Οι άλλοι δύο τύμβοι είναι μικρότεροι σε μέγεθος. Και στους τρεις γίνονταν ταφές επί σχεδόν 800 χρόνια.

Μια άλλη εντυπωσιακή ανακάλυψη των αρχαιολόγων ήταν μια γυάλινη χάντρα που βρέθηκε μέσα σε έναν τάφο και διαπιστώθηκε ότι προερχόταν από τη Μεσοποταμία, στο σημερινό Ιράκ.

Αποξήρανση της Κωπαΐδας: το μεγαλύτερο εγγειοβελτιωτικό έργο της αρχαιότητας

Όπως ανέφερε η αρχαιολόγος της Εφορείας Αρχαιοτήτων (ΕΦΑ) Βοιωτίας κα Εύη Τσώτα στο ΑΠΕ-ΜΠΕ οι πρώτοι που αποξήραναν τη λίμνη, σύμφωνα με τη μυθολογική παράδοση, ήταν οι αρχαίοι κάτοικοι του Ορχομενού, οι Μινύες. Η αποξήρανσή της αποτέλεσε το μεγαλύτερο εγγειοβελτιωτικό έργο όχι μόνο των προϊστορικών χρόνων, αλλά γενικά της αρχαιότητας. Το μεγαλόπνοο, όμως, σχέδιο αποξήρανσης της λίμνης, που υλοποιήθηκε κατά τη Μυκηναϊκή εποχή, ήταν εξαιρετικά σύνθετο. Έπρεπε να διαμορφωθεί η περίμετρος της λίμνης με σκοπό τον περιορισμό της, με την εκτροπή δύο ποταμών, του Βοιωτικού Κηφισού και του Μέλανα, που κατέληγαν στην Κωπαΐδα. Για να οδηγήσουν το νερό όπου θα τους επέτρεπε να αποκτήσουν γόνιμα εδάφη και ασφάλεια από ανεξέλεγκτες πλημμύρες, έσκαψαν βαθιά κανάλια και ανύψωσαν μεγάλα κτιστά αναχώματα, διοχετεύοντας τα νερά των ποταμών στις φυσικές καταβόθρες που υπάρχουν στις παρυφές της λίμνης, μέσω των οποίων τους έδωσαν διέξοδο προς τη θάλασσα. Τα τεχνικά έργα περιλαμβάνουν τεχνητές λίμνες εν είδει ταμιευτήρων ύδατος, όπου μπορούσαν να έχουν νερό σε περιόδους ξηρασίας. Παράλληλα, αρκετά σημεία είχαν διαμορφωθεί για τον έλεγχο και την αποτροπή υπερχειλίσας, αφήνοντας κάθε φορά ελεγχόμενο όγκο νερού να εισρέει στη λίμνη. Το εντυπωσιακότερο τμήμα των έργων που διασώθηκαν είναι η βόρεια αποστραγγιστική τάφος, μήκους 25 περίπου χιλιομέτρων, η οποία ξεκινούσε από τον Ορχομενό και κατέληγε στο σημερινό Κάστρο, όπου διακλαδιζόταν σε δύο τμήματα για να οδηγήσουν το νερό στις φυσικές καταβόθρες.

Η ανασκαφή του οχυρού στη Λαόνα στην Παλαίπαφο Κύπρου

Στο φως νέα ευρήματα στη θέση Πύλα – Κοκκινόκρεμος στην Κύπρο

Η ανασκαφική έρευνα στη θέση Πύλα-Κοκκινόκρεμος επικεντρώθηκε στην ανατολική πλευρά του πλατώματος και πιο συγκεκριμένα στον Τομέα 5, καθώς και στον Τομέα 7, που βρίσκεται στη δυτική πλευρά του πλατώματος.

Κατά την ανασκαφή του Χώρου 5.49 εντοπίστηκε ένα φρεάτιο. Το φρεάτιο έχει περίπου τετράγωνο σχήμα, τρία μέτρα βάθος και κατα-

λαμβάνει μεγάλο μέρος του δωματίου. Εντός του εντοπίστηκαν κομμάτια κράματος χαλκού και τμήμα λίθινης λεκάνης. Επιπλέον, εντοπίστηκαν ανθρωπογενείς εγκοπές στα τοιχώματα του πηγαδιού, που πιθανόν να χρησιμοποιούνταν σαν σκαλοπάτια ή για να στηρίζουν ξύλινα δοκάρια. Στη βόρεια πλευρά του ίδιου Χώρου εντοπίστηκαν ακόμα δύο ξεχωριστοί χώροι, οι οποίοι ωστόσο επικοινωνούν μεταξύ τους, στους οποίους εντοπίστηκαν θραύσματα από πίθους, δύο αποσπασματικές πρόχοι τύπου Base Ring II και ένα χάλκινο αντικείμενο, πιθανώς από σπασμένο βραχιόλι.

Συνολικά βρέθηκε σημαντικός αριθμός κεραμικών αγγείων, μεταξύ των οποίων ένα πώμα, μεγάλος αριθμός οστράκων από πίθους, ένας μικρός πίθος, ένα αβαθές αγγείο με ψηλό πόδι, χανανίτικοι αμφορείς, τμήματα λίθινης λεκάνης, δύο πιθανώς λίθινα εργαλεία και χείλος ενός αλαβάστρινου αγγείου, πήλινο βαρίδιο αργαλείου, ακονιστήρι ή αμόνι πίθος του Ακόσμητου Ρυθμού, κυπριακή πρόχους του Ακόσμητου Ρυθμού, θραύσματα γραπτού Μυκηναϊκού αμφοροειδούς κρατήρα με διακόσμηση από ελάφια.

Μετά την ολοκλήρωση της γεωμορφολογικής μελέτης και τη δημοσίευση των πορισμάτων που αφορούν στην ανέγερση του τύμβου Λαόνας, ο οποίος αποτέλεσε το επίκεντρο των ερευνών για μια δεκαετία (2012-2022), η φετινή έρευνα ήταν εξ ολοκλήρου αφιερωμένη στην ανασκαφή της μνημειακής φρουριακής εγκατάστασης της Κυπρο-Κλασικής περιόδου (5ος-4ος αι. π.Χ.) που εντοπίστηκε θαμμένη κάτω από τον τύμβο. Οι δύο αντικριστές κλίμακες βρίσκονται στην ανατολική πλευρά, ενώ η τρίτη βρέθηκε 5 μ. ανατολικά της κορυφής του τύμβου, και οι κατώτερες βαθμίδες της εξακολουθούν να βρίσκονται κάτω από τα στρώματα του τύμβου. Με βάση την έρευνα που διεξήχθη για τον εντοπισμό της φυσικής επιφάνειας της Λαόνας πάνω στην οποία ανεγέρθηκε το οχυρό, το μέγιστο ύψος διατήρησης του μνημείου κάτω από την κορυφή του τύμβου (114 μ.) αναμένεται ότι μπορεί να φτάσει τα 7 μ. Τα προηγούμενα χρόνια, με βάση την ψηφιακή διαίρεση του τύμβου σε ανασκαφικά τετράγωνα (4x4 μ.), διερευνήθηκαν περί τα 500 τ.μ. από τα φερτά και ανθρωπογενή στρώματα του τύμβου, χωρίς να προκύψει μέχρι στιγμής ένδειξη για την ύπαρξη ταφικού θαλάμου. Αν και η προς τα δυτικά πορεία του οχυρού εξακολουθεί να μην είναι ορατή, το μήκος του ορατού τμήματος του τείχους της Λαόνας ξεπέρασε φέτος τα 135 μ. Στη βόρεια πλευρά διερευνήθηκε η κατασκευή του τείχους στην επικλινή επιφάνεια και επιβεβαιώθηκε ότι είναι εξ ολοκλήρου κτιστή.

Προς νότο, η ανασκαφή πρόσθεσε ένα ακόμη τμήμα του τείχους μήκους 35 μ., το οποίο είναι κτισμένο με εντυπωσιακούς καταγεγραμμένους αλλά επαναχρησιμοποιημένους λίθους.

Βασιλικοί τάφοι της Εποχής του Χαλκού αποκαλύφθηκαν στην Κύπρο

Ασυνήθιστα πολυτελείς τάφους της Εποχής του Χαλκού αποκάλυψαν αρχαιολόγοι κατά τη διάρκεια ανασκαφών στη Δρομολαξιά, κοντά στην Αλυκή Λάρνακας, μπροστά από το τζαμί Χαλά Σουλτάν. Στους υπόγειους ταφικούς θαλάμους βρέθηκαν σκελετοί με πολυτελή διαδήματα και περιδέραια, καθώς επίσης και πληθώρα πολύτιμων ταφικών δώρων από χρυσό, πολύτιμους λίθους και ελεφαντόδοντο. Οι τάφοι είναι από τους πιο πολυτελείς της Μεσογείου από την Εποχή του Χαλκού. Τα λείψανα και τα κτερίσματα παραπέμπουν σε βασιλείς και μέλη της κυβερνώσας ελίτ της περιοχής.

Τα ευρήματά δείχνουν ότι η περιοχή εκτεινόταν σε 50 εκτάρια από το 1630 έως το 1150 π.Χ. και περιλάμβανε συνοικίες με κατοικίες αρχόντων αλλά και εργαστήρια χαλκού. Αντικείμενα από την Αίγυπτο, τις Μυκήνες, τη μινωική Κρήτη, τη Σαρδηνία και τη Μεσοποταμία δείχνουν, επίσης, ότι οι κάτοικοί της είχαν εκτεταμένες πολιτιστικές και οικονομικές σχέσεις. Από τα αγγεία και συγκεκριμένα κοσμήματα, τα οποία βρέθηκαν, προκύπτει, επίσης, ότι πρέπει να υπήρχε ειδική σχέση με την Τίρυνθα. Όταν οι αρχαιολόγοι ανέσκαψαν αυτά τα σημεία, αποκάλυψαν τρεις ταφικούς θαλάμους, μήκους περίπου τεσσάρων έως πέντε μέτρων, στους οποίους βρήκαν αρκετούς καλοδιατηρημένους σκελετούς. Περιείχαν, επίσης, έναν τεράστιο αριθμό κτερισμάτων, ο οποίος ξεπερνά κατά πολύ σε ποσότητα και ποιότητα τα ούτως ή άλλως πλούσια ευρήματα -περισσότερα από 500 άθικτα τεχνουργήματα - των παλαιότερα ευρεθέντων τάφων. Δεδομένου του πλούτου αυτών των ταφικών αντικειμένων, είναι εύλογη η υπόθεση ότι επρόκειτο για βασιλικούς τάφους. Υπέρ αυτής της άποψης συνηγορεί, επίσης, το γεγονός ότι πολλά από τα πολύτιμα κτερίσματα προέρχονται από άλλους πολιτισμούς της περιοχής της Μεσογείου.

Αυγουστιάτικη Πανσέληνος στο Αρχαίο Θέατρο Ζέας

Της **Ανδρομάχης Καπετανοπούλου**
Αρχαιολόγου της Εφορείας Αρχαιοτήτων
Πειραιώς και Νήσων

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά συμμετέχει αδιάλειπτα στον πολυετή θεσμό της αυγουστιάτικης πανσελήνου που έχει καθιερωθεί εδώ και πολλά χρόνια από το ΥΠΠΟ με σκοπό το άνοιγμα των μνημείων στο κοινό αυτή την ιδιαίτερη σεληνόφωτη νύχτα για μια μοναδική εμπειρία. Τη φετινή πανσέληνο της 1ης Αυγούστου απόλαυσε στο μουσείο μας πλήθος επισκεπτών που είχε την ευκαιρία όχι μόνον να περιηγηθεί στους εσωτερικούς εκθεσιακούς χώρους αλλά και να απολαύσει το αρχαίο θέατρο της Ζέας υπό το φως του φεγγαριού και υπό τους ήχους και τους στίχους τραγουδιών και ποιημάτων εμπνευσμένων από την σελήνη, η οποία συνεχίζει να μας γοητεύει, να μας εμπνέει και να μας κρατάει ενωμένους στον μίτο του χρόνου.

Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων και ο Σύλλογος «Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου & Αρχαιολογικών Χώρων – Μνημείων Πειραιά» συνδιοργάνωσαν μια επιτυχημένη μουσική εκδήλωση προσκαλώντας μια πλειάδα καλλιτεχνών που ερμήνευσαν μουσικές δημιουργίες από το ρεπερτόριο της ξένης κλασικής μουσικής, αλλά και από σημαντικούς

Η Δρ. Αγγελική Γ. Σίμωσι, Προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πειραιώς & Νήσων

Ο κ. Πάννης Πολυχρονόπουλος, Πρόεδρος του Δ.Σ. του συλλόγου «Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου & Αρχαιολογικών Χώρων - Μνημείων Πειραιά»

Έλληνες συνθέτες. Τα μάρμαρα του αρχαίου θεάτρου πλημμύρισαν από το φως του φεγγαριού και από τους ήχους των Bizet, Puccini, Debussy, αλλά και των Μάνου Χατζιδάκι και Μίκη Θεοδωράκη. Το κοινό καλωσόρισαν και χαιρέτισαν η Διευθύντρια της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων Δρ. Αγγελική Γ. Σίμωσι και ο Πρόεδρος του Δ.Σ. του συλλόγου «Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου & Αρχαιολογικών Χώρων – Μνημείων Πειραιά» κος Γιάννης Πολυχρονόπουλος. Στην εκδήλωση παραβρέθηκαν ο Δήμαρχος της πόλης κ. Γιάννης Μώραλης με τη σύζυγό του κα Βάλλια Κυριαζή-Μώραλη, καθώς και ο πρώην αντιπεριφερειάρχης Πειραιώς κ. Τάκης Χατζηπέρος, οι αντιδήμαρχοι κ.κ. Δημήτρης Καρύδης, Αντώνης Μοραντζής και οι κυρίες Νανά Γλύκα Χαρβαλάκου και Κυριακή Μπουρδάκου, ο πρώην Αντιδήμαρχος κ. Γιάννης Σπυράκης, οι Κοινοτικοί Σύμβουλοι κυρίες Δή-

Γενική άποψη με το κοινό.

Ο Δήμαρχος της πόλης του Πειραιά κ. Γιάννης Μώραλης με τη σύζυγό του κ. Βάλλια Κυριαζή - Μώραλη και η Δρ. Αγγελική Γ. Σίμωσι.

μητρα Βήνη και Σταυρούλα Μέντη, τα μέλη του Δ.Σ. του Συλλόγου κ. Άκης Μπουγάς και κα Λίτσα Βήγλη.

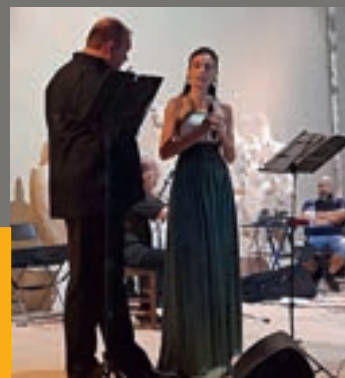
Στην άρτια διοργάνωση της εκδήλωσης συνέβαλε το φυλακτικό προσωπικό του Μουσείου και άλλοι εργαζόμενοι της Εφορείας, ενώ τον συντονισμό και την παρουσίαση ανέλαβε η αρχαιολόγος κα Ανδρομάχη Καπετανοπούλου. Μετά την ολοκλήρωση του πλούσιου καλλιτεχνικού προγράμματος, η βραδιά έκλεισε με δροσερό μπουφέ γεμάτο από καλοκαιρινά φρούτα.

Οι καλλιτέχνες- πρωταγωνιστές της σεληνόφωτης αυτής νύχτας ήταν οι:

Δημήτρης Πακσόγλου, τενόρος, Μαρία Κατριβέση, σοπράνο, Κλεοπάτρα Ελευθεριάδου μέτζο σοπράνο. Στο πιάνο ο Βενιαμίν Χατζηκουμπάρογλου και στο βιολί ο Εμμανουήλ Λορέντζος. Αφηνήτρια η Χριστίνα Φράγκου.

Η κα Κλεοπάτρα Ελευθεριάδου, μέτζο σοπράνο και η κα Χριστίνα Φράγκου, αφηνήτρια της εκδήλωσης.

Ο κ. Δημήτρης Πακσόγλου, τενόρος και η κα Μαρία Κατριβέση, σοπράνο.

